

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

David Vrchotický

Boj Jiřího z Poděbrad s Matyášem Korvínem o Českou korunu

**Fight between George of Podiebrad and Mathias Corvinus for
the Crown of Bohemia**

Praha 2019

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

Poděkování:

Chtěl bych na tomto místě poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, Prof. PhDr. Lence Bobkové, CSc. za její cenné rady, připomínky a nezměrnou ochotu při metodickém vedení práce. Dále děkuji své matce a sestře za velkou podporu při studiu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....

.....

David Vrchotický

Abstrakt

Předkládaná práce se zabývá válkami mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem, a to hlavně z vojenského hlediska. Zaměřuje se na analýzu vojenské taktiky, a to především té české, v kontextu tehdejší politické situace a diplomatických jednání. Hlavními použitými prameny byly Staré letopisy české, německy psaná kronika Eschenloerova a české a německé vojenské řády. Práce se zároveň zabývá i obrazem těchto válek v literatuře. První část je zaměřena na situaci českých zemí během vlády Jiřího z Poděbrad. Následuje hodnocení stavu českého vojenství ve 2. polovině 15. století a rozbor vojenských operací.

Klíčová slova

15. století, Jiří z Poděbrad, Matyáš Korvín, křížové výpravy, druhá husitská válka, Země Koruny české, vozová hradba, husitské vojenství, Frankenštejn

Abstract

This presented Bachelors thesis examines wars between George of Podiebrad and Mathias Corvinus. It aims on the military tactics and mostly the czech one, in the context contemporary political situation and diplomatic negotiations. Main used seources were Staré letopisy české and german written Chronicles by Eschenloer and czech and german millitary orders. It forwards assessment of the situation of czech warfare in 2. half of the 15. century and analysis of the millitary operations.

Key words

15.century, George of Podiebrad, Matthias Corvinus, crusades, second hussite war, Lands of the Bohemian Crown, Wagon fort, Hussite warfare, Frankenstein

Obsah

Úvod.....	6
1. Přehled použitých pramenů a literatury	6
1.1. Soudobé písemné prameny	6
1.2. Literatura	8
2. České a Uherské království v letech 1458–1466.....	11
2.1. Volba Jiřího českým králem	11
2.2. Vnitřní problémy Českého království a vedlejších zemí České koruny	12
2.4. Střet s papežem	19
3. Podoba vojska v českých zemích v druhé polovině 15. století	22
3.1. Struktura a organizace	22
3.2. Strategie a taktika	25
3.3. Porovnání s vojsky sousedních zemí.....	28
4. Král Jiří v boji o zachování českého trůnu.....	30
4.1. Znovu zdvižen kříž proti Čechům	30
4.2. Válka ve Slezsku a boje o Frankenštejn.....	33
4.3. Křížová výprava proti Českému království	35
4.4. Zapojení Matyáše Korvína do války	37
4.5. Zkáza Třebíče	41
4.6. Vedlejší tažení křížové výpravy do Čech v roce 1468.....	44
5. Zmařené naděje na mír	49
5.1. Diplomatická jednání na Olomouckém sněmu, korunovace Matyáše králem a Jiřího reakce.....	49
5.2. Obnovená válečná kampaň v letech 1469 až 1470	50
5.3. Epitaf husitského krále, válka pokračuje.....	53
Závěr	55
Seznam použitých pramenů a literatury.....	56

Úvod

1. Přehled použitých pramenů a literatury

1.1. Soudobé písemné prameny

V předkládané práci jsem se zaměřil na český pohled a nezabýval jsem se prameny z uherského prostředí. Využil jsem prameny diplomatické, narativní i osobního charakteru (egodokumenty). Diplomatické prameny jako zápisy ze sněmů, opovědní listy a další z této doby vyšly v ediční řadě *Archiv český*.¹ Z českých narativních pramenů z období Poděbradovy vlády je důležitý soubor písemností, které vydal, popsal a shromáždil poprvé František Palacký pod názvem „Staré letopisy české“. Jedná se o různorodý soubor pramenů od různých pisatelů, především z městského prostředí. Jejich tón ve světle těchto událostí je silně pročeský, podporující českého krále a husitskou víru.² Velmi podrobně situaci v Českých zemích, válku mezi Uhry a vnitřní opozicí v Českých zemích na jedné straně a českým králem na straně druhé sleduje i vratislavský městský písař kronikář Eschenloer. Ten byl sice názorově velice protikalíšnický orientován, nicméně ve svém díle udává, pokud můžeme soudit, v porovnání s jinými prameny poměrně dobré líčení událostí a věrohodná čísla. I přes svůj postoj neváhal kritizovat ani vratislavskou městskou radu a násilí křižáků, jejichž porážku vidí jako boží trest. Svou kroniku napsal původně latinsky pod názvem *Historia Vratislavenensis*, následně ji pak přeložil do němčiny.³ Ve své práci jsem použil německou verzi této kroniky, zpřístupněnou v edici z roku 2003.⁴

¹ PALACKÝ, František, *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské: z archivů domácích i cizích* díl IV. a V. Praha 1846.

² PALACKÝ, František, ed. *Starý letopisový česťj od roku 1378 do 1527, čili pokračování v kronikách Přibjka Pulkawy a Benesse z Hořowic, z rukopisů starých vydané*, Scriptorum rerum bohemicarum; tomus III., Praha 1829. V edici díla F. Palackého od Jaroslava Charvátá: *Dílo Františka Palackého*. Svazek druhý, Praha 1941, Křížovnický rukopis vydal: ŠIMEK, František - KAŇÁK, Miloslav (ed.), *Staré letopisy české z rukopisu Křížovnického*, Praha 1959 a Vratislavský rukopis: BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským rukopisem*, Praha 1937.

³ ČAPSKÝ Martin, *Město pod vládou kazatelů*, Praha, 2015, s. 17–19.

⁴ ESCHENLOER, Petr, *Geschichte der Stadt Breslau*, Münster 2003.

Další kronikou reflektující toto období je bezpochyby polský kronikář Jan Długosz. Ten byl zároveň i diplomatem polského krále Kazimíra. I on zastával protikališnický postoj. Českého krále nešetřil kritikou i obviněními, například opakováním fámy o otrávení jeho předchůdce, krále Ladislava Pohrobka. Na jednu stranu ho uznával jako schopného panovníka, ale jeho „kacířství“ to v jeho očích nemohlo vyvážit. Účastnil se poselství krále Kazimíra do Čech roku 1467 a o poměrech v Českých zemích mohl být dobře obeznámen. Na rozdíl od Eschenloera nestál Długosz přímo na zneprátelené straně, protože král Kazimír se nenechal zlákat ke křížové výpravě a s českým králem sympatizoval.⁵ V této práci jsem použil polskou edici jeho díla z roku 2009.⁶

Zajímavým pramenem k pochopení taktiky českého vojska ve druhé polovině 15. století jsou vojenské řády. Tyto spisy se zabývají organizací, šikováním a stanovují i chování jednotlivců i celého vojska v určitých situacích. Z českého prostředí máme dochované tři řády. Prvním je řád Hájkův, z počátku 15. století, druhým řád Jana Žižky z Trocnova a třetím, a pro pozdní 15. století nejrelevantnějším, je *Naučení o šikování Václava Vlčka z Čenova* z roku 1490. Tento hejtman se mimo jiné zúčastnil bojů proti Matyášovi po boku Viktorína z Poděbrad a můžeme tedy předpokládat, že mnohé v tomto spisu vychází z praktických zkušeností z těchto bojů. Popisuje použití vozové hradby i taktiku mimo ni. Všechny tyto řády vyšly v díle *Staročeské vojenské řády*.⁷

Mnoho řádů vznikalo od 20. a 30. let 15. století i mimo české prostředí. Jako pramen ke své práci jsem použil řád Albrechta Achilla, braniborského markraběte z roku 1462. Tento významný říšský kurfiřt byl zároveň sympatizantem, spojencem a přes sňatek i příbuzným Jiřího z Poděbrad.⁸ Tento a další vojenské řády vyšly v edici v již zmiňovaném díle *Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy*.⁹

Některé prameny úřední povahy a dochovaná korespondence mezi účastníky dějinných událostí probíraného období z části vyšla v ediční řadě Archiv český, a to hlavně v jeho prvním,

⁵ ŠANDERA, Martin – BERAN, Zdeněk a kol., *Poděbradská éra v zemích České koruny*, Praha 2016, s. 185–190.

⁶ DLUGOSZ, Jan, *Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*. Ks. 12, 1462–1480, Warszawa 2009.

⁷ SVEJKOVSKÝ, František, *Staročeské vojenské řády*, Praha 1952.

⁸ FELCMAN, Ondřej – FUKALA, Radek, *Poděbradové: rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008, s.78–89.

⁹ TOMAN, Hugo, *Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy*, Praha 1898, s.441–444.

čtvrtém a pátém díle¹⁰. Dále pak ve dvacátém svazku *Fontes Rerum Austraricarum*¹¹ a *Scriptores Rerum Silesicarum*.¹²

1.2. Literatura

Druhá polovina 15. století, vláda Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad, je obecně v české historiografii o poznání méně reflektována v porovnání s obdobím husitských válek, i když je mnohými autory považována za důležitý kontext dalšího souvisejícího vývoje. S prvním novodobým zpracováním období Jiřího vlády, včetně válek s Matyášem, přišel v 19. století František Palacký, a to hlavně ve svém díle *Dějiny národu českému v Čechách a v Moravě*.¹³ Dále na toto téma nezapomněl ani Václav Vladivoj Tomek ve svém *Dějepis města Prahy*, v němž dané období popisuje poměrně podrobně, zvláště po stránce faktografické.¹⁴ Jedním z největších odborníků pro dobu po roce 1439 byl Rudolf Urbánek. Krom menších prací a monografie o Jiřím z Poděbrad nazvané *Husitský král* z roku 1926¹⁵ vydal čtyřdílné monumentální dílo *Věk poděbradský*, které však končí rokem 1464 a tedy válkou, která v království propukla následujícího roku, se již nezabývá.¹⁶ Velké pozornosti v rámci kompendia se vládě Jiřího z Poděbrad dostalo v šestém díle *Velkých dějin zemí koruny české* od Petra Čorneje a Mileny Bártlové.¹⁷ Dějinami celé poděbradské dynastie od jejich začátků jako českého panského rodu až po konec coby mocipánů ve Slezsku se věnuje kolektivní publikace *Poděbradové*¹⁸.

U starších publikací je potřeba v souvislosti s obrazem tohoto panovníka brát v potaz dobu vzniku této studie. V publikacích z 19. století a období první republiky se setkáváme s vlastenecky zabarveným pohledem, spíše faktografickým (Palacký, Tomek, Urbánek). Po

¹⁰ PALACKÝ, František, *Archiv český, čili Staré písemné památky české i moravské: z archivů domácích i cizích* díl I., IV. a V., Praha 1846.

¹¹ PALACKÝ, František, *Fontes rerum Austraricarum, Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbarländer: im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450–1471)*, Wien 1860.

¹² STENZEL, Gustav Adolf, *Scriptores Rerum Silesicarum IX*, 1874.

¹³ PALACKÝ, František, *Dějiny národu českého w Čechách a w Moravě IV*, Praha 1860.

¹⁴ TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy IV*, Praha 1898.

¹⁵ URBÁNEK, Rudolf, *Husitský král*, Praha 1926.

¹⁶ URBÁNEK, Rudolf, *Věk poděbradský*, in: *České dějiny III, část 1–4*, Praha 1915–1962.

¹⁷ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české VI. 1437–1526*, Praha 2007.

¹⁸ FELCMAN, Ondřej – FUKALA, Radek, *Poděbradové: rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008.

roce 1948 se pochopitelně v pracích odráží marxistické pojetí dějin založené na historickém materialismu (Durdík), i když v mnohých pracích byla naopak tato orientace opravdu pouze formální (Frankerberger). Nejvýznamnějším dílem z českého prostředí, zabývajícím se touto problematikou z pohledu druhé strany, tedy ze strany uherského krále Matyáše Korvína, je nepochybně stejnojmenná monografie od Antonína Kalouse¹⁹.

Dějinám vojenství v Českých zemích tohoto období pak byla věnována znatelně menší pozornost než předchozímu. Ačkoli je v literatuře tato problematika mnohdy nastíněna, hlavní pozornost je věnována době víceméně končící kolem bitvy u Lipan. Velmi dobrou, byť starší publikací k vojenství 15. století, je *Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy*. Ačkoli se zabývá předně husitskými válkami z 20. a 30. let 15. století, má určitý přesah i do dob pozdějších a velkým přínosem pro mé snažení jsou zde obsáhlé edice českých i německých vojenských řádů²⁰.

Za dobrý zdroj informací se i přes své stáří a ideologické zaměření dá i nadále považovat práce Jana Durdíka *Husitské vojenství*²¹. Za zmínku stojí i novější publikace, zaměřená spíše na širší veřejnost, s názvem *Husitský válečník*²². Jedním z nejzajímavějších počínů k této problematice je kniha Otokara Frankerbergera *Husitské válečnictví po Lipanech*, která poskytuje navzdory době svého vydání, velice strážlivý pohled. Tato publikace se snaží věnovat konfliktům od konce lipanské bitvy až do konce 15. století. Kriticky hodnotí jak soudobé prameny, tak hlavně popisy obsažené jak u Palackého, tak v Tomkově *Dějepis města Prahy*. Byla vydána ve velice malém nákladu a je dnes jen velice těžce dostupná.²³ Určitý prostor této etapě je věnován i v prvním díle *Vojenských dějin Československa do roku 1526*.²⁴ Z novějších prací je třeba věnovat pozornost příspěvku od Jana Biedermana v *Husitském století*.²⁵ Dále pak hlavně poměrně obsáhlé a podrobné práci německého historika

¹⁹ KALOUS, Antonín, *Matyáš Korvín (1443–1490), uherský a český král*, České Budějovice 2009.

²⁰ TOMAN, Hugo, *Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy*, Praha 1898.

²¹ DURDÍK, Jan, *Husitské vojenství*, Praha 1953.

²² MATUŠKA, Matěj – SYKA, Jan, *Husitský válečník: kdo byli boží bojovníci*, Praha 2016.

²³ FRANKERBERGER, Otokar, *Husitské válečnictví po Lipanech: vývoj husitského válečnictví po skončení husitské revoluce a jeho význam pro válečnictví vůbec*, Praha 1960.

²⁴ KLUČINA, Petr – Richard MARSINA – Andrej ROMAŇÁK. *Vojenské dějiny Československa: I. díl*. Praha 1985.

²⁵ CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel a kol., *Husitské století*, Praha 2014.

Uwe Tresp *Soldner aus Böhmen*, která je zaměřená na české válečníky, hlavně ve službách německých knížat, nicméně má dobrou výpovědní hodnotu i v obecné rovině.²⁶

²⁶ TRESP, Uwe, *Söldner aus Böhmen: im Dienst deutscher Fürsten: Kriegsgeschäft und Heeresorganisation im 15. Jahrhundert*, Paderborn 2004.

2. České a Uherské království v letech 1458–1466

2.1. Volba Jiřího českým králem

Po smrti Ladislava Pohrobka v roce 1457 se objevilo hned několik uvažovaných nástupců na český trůn. Například francouzský král Karel VII. vedl jednání se Zdeňkem Konopišťským ze Šternberka, aby dosadil na trůn svého jedenáctiletého syna Karla. Do Prahy toto poselstvo dorazilo na konci února.²⁷ V té době již v Českých zemích probíhala volba. Habsburkové a Jagellonci, kteří nárok na český trůn měli, se do volby příliš nehrnuli. Dalším důležitým Jiřího protihráčem ve volbě se stal saský vévoda Vilém, jenž byl manželem Anny Habsburské, sestry Ladislava Pohrobka, a který očekával podporu hlavně v katolickém Slezsku a Horní Lužici.²⁸ Francouzský král slíbil vykoupit zahraniční léna České koruny, možnost vykoupení Lucemburska a prodloužení Jiříkova správcovství o čtyři roky. Oba zahraniční kandidáti skýтали příležitost ke zvýšení mezinárodního kreditu Českých zemí, za to však nebylo jisté, jak se postaví k záležitosti kompaktát. Oba kandidáti byli vyslyšeni, ale i tak dala silná pozice českých kališnických stavů přednost představiteli české šlechty a 2. března 1458 byl zvolen českým králem Jiří z Kunštátu a Poděbrad.²⁹

Jiří pocházel z rodu kališnické šlechty a od roku 1452 byl zemským správcem. Pro české kališníky představoval naději na udržení českého dvojvěří. Korunován byl 7. května a o den později byla korunována jeho manželka Johana z Rožmitálu.³⁰ Pro své syny se snažil získat vhodné tituly a připravit je jako své budoucí nástupce. V roce 1459 byl jeho druhorozený syn Viktorín povýšen na říšského knížete s titulem kníže minsterberský a hrabě kladský, prosadit ho jako nástupce se ale Jiřímu nepodařilo.³¹ Problematický v tomto ohledu byl nejen nedynastický původ Poděbradů, ale i fakt, že jeho synové se narodili před jeho zvolením českým králem i před korunovaci. Fakt, že se během období Jiřího vlády nenarodil žádný nástupce na český trůn, byl mnohými soudobými soupeři krále vnímán jako boží vůle.³²

²⁷ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 152.

²⁸ Tamtéž, s. 152–155.

²⁹ PALACKÝ, František, *Dějiny národu českého*, s. 27.

³⁰ ŠIMEK, František – KAŇÁK, Miloslav, *Staré letopisy české z rukopisu Křižovnického*, s. 227.

³¹ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 179–180.

³² FELCMAN, Ondřej – FUKALA, Radek, *Poděbradové: rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008, s. 60–83.

2.2. Vnitřní problémy Českého království a vedlejších zemí České koruny

Volba nového českého krále byla především záležitostí českých stavů, čemuž ostatní korunní země jen s nelibostí přihlížely. Zatímco v Čechách měl Jiří poměrně vysokou podporu, ve vedlejších zemích to bylo více než problematické. Na Moravě rebelovala katolická města, která musel nový král přimět k poslušnosti částečně diplomaticky a částečně vojensky.³³ Velký problém skýtalo město Jihlava, které musel Jiří s pomocí Jindřicha ze Stráže vojensky pacifikovat, a proto psal o vojenskou podporu Janovi z Rožmberka a Kunšovi z Olbramovic.³⁴ Nakonec se i Jihlava v listopadu 1458 poddala a byla jí potvrzena privilegia, stejně jako u ostatních moravských měst. Bez problémů volbu přijali v Chebsku, za což mu byla králem konfirmována veškerá privilegia.³⁵

Dolní Lužice byla již mnoho let v zástavě braniborského markrabího. Jiří z Poděbrad se jí rozhodl získat nazpět, což se mu podařilo až v roce 1461. Nejdříve se pokusil získat zemi vojenským zásahem pod velením Zdeňka Konopišťského ze Šternberka, ale ten byl odražen. Nakonec zasáhla místní šlechta, která se přiklonila na českou stranu, a tím se země navrátila pod svrchovanost Koruny s tím, že Hohenzollernům zůstala některá panství jako česká léna, zemským fojtem byl jmenován Albrecht Kostka z Postupic.³⁶ Proti Jiřímu se stavěla některá slezská knížata a město Vratislav, které setrvalo vůči Jiřímu v pasivním odporu, a které považovalo kališníky za heretiky. Nakonec se i oni rozhodli poddat.³⁷

V jednom z dopisů Janovi z Rožmberka z ledna 1460 Jiří píše, že se Vratislavští již poddali a bylo jim odpuštěno a on jako jeho hejtman ve Slezsku má zřídit podhejtmanský úřad a soud. Když papež v roce 1462 kompaktáta prohlásil za neplatná, zároveň okázale

³³ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny VI*, s. 162–163.

³⁴ Dopis Janovi z Rožumberka a Kunšovi z Olbramovic. (*Archiv český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích V* (ed.), Praha 1862, s. 274–275.

³⁵ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny VI*, s. 162–163.

³⁶ BOBKOVÁ, Lenka a kol., *Česká koruna na rozcestí. K dějinám Horní a Dolní Lužice a Dolního Slezska na přelomu středověku a raného novověku (1437–1526)*, Praha 2010, s. 87–89.

³⁷ *Dopis Janovi z Rožumberka, aby po poddání se Vratislavských přispěl pomocí svou ke zřízení u nich podhetmaní a saudu. 20. ledna 1460 (Archiv český V, s. 282)*

přijal vratislavskou delegaci a v tajném jednání jí slíbil podporu v rebelii proti králi.³⁸ Katolická Vratislav se tím cítila posílena ve svém sporu proti králi a českým „kacířům“. Zatímco radikální hlasy v Čechách volaly po vojenském tažení proti městu, místní biskup Jošt z Rožmberka se snažil situaci na místě uklidnit a sliboval králi podporu proti všem, kromě papeže. Podobný postoj zastávalo mnoho katolíků, kteří zůstali králi věrni. Zároveň se snažil zadržet vratislavské od neuvážených přímých vojenských akcí proti králi. Začali se navzájem osočovat a šířit o sobě pomluvy. Například Jan z Visenburka byl obviněn z pokusu o otrávení krále.³⁹ Velice nepřátelsky proti králi píše i kronikář Eschenloer ve svém díle „*Geschichte der Stadt Breslau*“. V únoru 1465 svolal Jiří do Prahy zemský sněm, na němž se domlouval postup proti odbojnému městu. Zřejmě doufal, že jeho porážka by přinutila papeže ke smíru. Toho roku Vratislav oblehl a ta se jen marně dovolávala pomoci od papeže, který pomoc sliboval, ale nezasáhl. Toho roku musel Jiří od úmyslu ustoupit kvůli sporu s českou šlechtou.⁴⁰

Hlavní nepřátelskou silou a opozicí vůči Jiřímu z Poděbrad v Českém království byla tzv. zelenohorská jednota. Již 21. května roku 1463 poslal vratislavský biskup Jošt z Rožmberka Čechům list, v němž požadoval svolání „obecního sněmu“ katolíků v korunních zemích. V roce 1465 se však situace zkomplikovala, když nový papež Pavel II. využil případu Hynka Bítovského z Lichtenburka a označil jej za pronásledovaného kvůli konfesi, navzdory tomu, že i olomoucký biskup Tas z Boskovic uznal, že se pan Hynek provinil proti zemskému právu.⁴¹ Dne 28. června 1465 papež obnovil půhon proti Jiřímu a následně vyzval olomouckého i vratislavského biskupa, jakož i české katolické šlechtice, aby se nezapojovali do akcí krále proti Vratislavi, zprostil je všechny přísahy králi a slíbil jim katolického panovníka. Jiřímu bylo nakázáno, aby se do 180 dní dostavil k papežskému soudu.⁴² V témže roce pak svolal král Jiří sněm do Prahy, na pondělí po svatém Matouši (25. září).⁴³ Zde byly proti králi vzneseny tzv. stížné články jménem Jošta a Jana z Rožmberka, Zdeňka ze Šternberka, Jana a Oldřicha Zajíců z Házmburka a dalších.

³⁸ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny VI*, s. 203–205.

³⁹ MACEK, Josef, *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967, s. 161–162.

⁴⁰ ESCHENLOER, Petr, *Geschichte der Stadt Breslau*, Münster 2003. s. 472

⁴¹ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny VI*, s. 227.

⁴² MACEK, Josef, *Jiří z Poděbrad*, s. 171–172.

⁴³ „Král Jiří rozpisuje sněm obecný Království Českého.“ (*Archiv český IV*, s. 99–164.)

Články byly rozděleny do dvanácti bodů. Králi byl vytýkán zejména malý podíl pánů na moci, dále problémy ekonomické i právní. Stěžovatelé požadovali potvrzení svých práv a privilegií a žádali na králi, aby se s nimi radil. V sedmém článku mu vyčítali, že pány nutí k vojenské povinnosti. Dalším požadavkem bylo, aby nevolil svého syna králem, neboť chtějí pouze jednoho pána. Odmítali tedy, aby Jiří tímto způsobem stanovil svým nástupcem jednoho ze svých synů. Další články obsazují požadavky ekonomické, napravení mince a upravení dědického práva při odúmrti.⁴⁴ Je zajímavé, že se v těchto bodech vyslovili proti králi i lidé, kteří doposud krále podporovali nebo se netlačili do konfliktů vůči němu.

Král na každý článek opozice odpověděl. Popřel, že by se odmítal radit v důležitých věcech se stavy. Dále obhajoval svůj postup proti Vratislavi, kterou nazval „z dáwna k koruně České příslušející, a i za našeho kralowanie sem do Prahy přijewše nám sú wěrnost a člowěčenstwie prawé slibowali“. U záležitosti volby svého syna podotkl, že volba je záležitostí stavů. V záležitosti Rokycany a i jiných kazatelů prohlásil, že jim zakazuje „búřiwá a hanliwá kázanie“. Slíbil, že nebude odnímat ani ignorovat privilegia a napraví případnou nespravedlnost. Nižší šlechta se ústy Buriana Trčky z Lípy postavila na stranu krále, stejně jako Pražané a další města.⁴⁵ Opozici ale královy argumenty nestačily a nepřesvědčily ji. Proto se 28. listopadu 1465 sešla na hradě Zelená Hora a vydala programové prohlášení, jímž se v duchu tradice panských jednot ustanovili jako tzv. zelenohorská jednota. Zakládajícími členy bylo celkem 15 členů vyšší a jeden nižší šlechty. Mezi nimi i Zdeněk Konopišťský ze Šternberka a jeho synové Jan a Jaroslav, Jiříkův bývalý věrný Jan z Rožmberka a jeho bratr, vratislavský biskup Jošt, který se až do Pražského sněmu snažil chovat spíše neutrálně, a i krotil nálady vratislavských, nejvyšší pražský purkrabí Jan Zajíc z Házmburka a jeho bratr a nejvyšší sudí Oldřich Zajíc z Házmburka.⁴⁶

Ve svém prohlášení vesměs obhajovali svůj odpor v souladu se stížnými články přednesenými na sněmu. Neúčastnili se dalšího sněmu, který se konal ke konci roku v Praze, pouze znovu přednesli a písemně předložili své stížnosti. Jako důvod uvedli v listu pražským městům, že se obávali újmy kvůli obviněním ze zrady, které údajně měl král

⁴⁴ „Stížné články od jednoty panské proti králi Jiřímu na sněmu pronešené.“ (Tamtéž. S. 102–105)

⁴⁵ „Odpověď od krále Jiřího daná celému sněmu na předešlé stížnosti jednoty panské.“ (Archiv český IV, s. 99–164.)

⁴⁶ „Hlawní zápis, kterým se šestnácte pánůw českých wespolek w jednotu k hájení swobod zemských proti králi Jiřímu na pět let zawazují.“ (Archiv český IV, s. 99–164.)

pronést vůči „jednotníkům“⁴⁷ v přítomnosti olomouckého biskupa. Ten to ovšem poté popřel.

Zelenohorská jednota navázala styky s Vratislaví i s papežem hledající spojence v jejich odboji proti králi. Papež vydal 8. prosince 1465 další bulu proti králi, která dále požadovala přerušování styků s králem, ale nenašla v Čechách přílišný ohlas až na katolické město Plzeň, které kvůli hrozbám Rudolfa z Rüdesheimu vypovědělo s velikou nelibostí Jiřímu poslušnost.⁴⁸ Ostatní katolická města se ovšem do války nehrnula. Na den 23. dubna roku 1466 byl svolán sněm do Roudnice, kde byli přítomni i vratislavský biskup Jošt, který předal králi poselství od papeže a olomoucký biskup Tas z Boskovic, který, údajně na radu katolických pánů, uzavřel s Jiříkem příměří na období 23.4. až 16.10. onoho roku.⁴⁹ V květnu 1466 přestoupil Jan z Rožmberka na stranu krále.⁵⁰ V září toho roku na sjezdu zelenohorské jednoty v Žitavě byly navázány styky s Vratislaví. Ale obě strany se doposud vyhýbaly vojenským střetům a uzavřely příměří až do 23. dubna 1467.

Situace s papežem však byla o dost problematictější. Už 23. prosince 1466 prohlásil, s odůvodněním na dlouhou dobu pūhonu, Jiřího za kacíře a křivopřisežníka. Zprostil ho všech důstojenství, vyloučil jej z církve a poddané zbavil všech přísah.⁵¹ Ačkoli papež neměl k realizaci této ambice dostatečnou sílu, zhoršila se tím Jiříkova situace jak vnitrostátní, tak zahraniční. Král se pokusil pokračovat ve svých diplomatických vztazích s francouzským králem Ludvíkem XI. Poslal k Ludvíkovi Goswina Špána, opata cisterciáckého kláštera Neuzelle v Dolní Lužici, pověřeného jednáním královým jménem. Smlouva počítala se svoláním obecného koncilu a společným postupem vůči Burgundsku. Ludvík ale dal přednost smlouvě s papežem.⁵² Na zemském sněmu v Praze 24. září 1466 král učinil velice vstřícný krok. Nechal zapsat do zemských desek úpravu berní, potvrdil, že se nesmí šlechta

⁴⁷ „Páni jednotníci omlauwají se u Pražan a stawu městského, že pro swé u krále křiwé osočení na sněmy do Prahy wíce jezdit nesmějí.“ (Tamtéž, s. 115–117.)

⁴⁸ BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., *Dějiny Plzně I*, Plzeň 1965, s. 100–102.

⁴⁹ ESCHNLOER, Petr, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 518, 530–536.

⁵⁰ „Druhá pamět Jana z Rosenberka o jednání swém u krále Jiřího, po kterémžto s králem se smířiw, od jednoty panské odstaupil“, *Archiv český IV*, s. 99–164.

⁵¹ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 239.

⁵² SOUKUP, Pavel – SVÁTEK, Jaroslav a kol, *Křížové výpravy v pozdním středověku*, Praha 2010, s. 193–194.

do vojenské služby nutit a v neposlední řadě vydal nařízení týkající se kvality mince a omezení obsazování úřadů cizinci.⁵³ Tím vlastně částečně vyhověl požadavku zelenohorské jednoty, až na požadavek odevzdání korunovačních klenotů do rukou šlechty. K námitkám šlechty na korunovaci svého syna se tímto nevyjádřil.

V březnu 1467 poslal Zdeněk ze Šternberka králi Jiřímu první opovědní a stížný list, v němž prohlásil, že veškerá obvinění proti němu králem údajně šířená jsou účelová a nepravdivá.⁵⁴ V této situaci se ještě o smíření pokusila královna Johana, jak píše ve svém listu panu ze Šternberka. Tři dny před ukončením příměří, tedy 20. dubna 1467, král členům jednoty panské rozeslal opovědní listy.⁵⁵ Již pět dní po vypršení příměří oblehla jeho vojska hrady předních členů jednoty. Tím se rozhořel otevřený vnitřní konflikt, který se například Petr Čornej nebojí označit za „*druhou husitskou válku*“ a vnímá jej jako pokračování husitských válek.⁵⁶

Ve 2. polovině 60. let začala podpora českého krále ve vedlejších zemích slábnout. Věrné zůstávala Opavsko, Kladsko, které sloužilo jako základna Jindřichovi Minsterberskému. Dále pak knížata Přemysl II. Těšínský a Konrád IX. Černý Olešnický. Na Moravě byla většina velkých měst z větší části katolická, a když na Moravu přitáhl Matyáš, otevřely mu své brány města Brno, Olomouc, Znojmo a Uherský Brod. Jiřímu zachovávalo věrnost z větších měst pouze Uherské Hradiště a Uničov. Stejně tak se na stranu Matyášovu postavili mnozí šlechtici, přesto některé rody, jako Tovačovští z Cimburka, či Pernštejnové, dále podporovaly Jiřího.⁵⁷

Horní Lužice zprvu váhala, ale v roce 1467 se i ona postavila proti českému králi. V dubnu opustili hrad v Budyšíně zemský fojt Beneš Libštejnský z Kolovrat a zhořelecký hejtman Martin z Maxenu. Otevřené nepřátelství opovědním listem králi vyhlásilo Šestiměstí 8. června. Do pozice zemského fojta byl Rudesheimem prosazován syn Zdeňka ze Šternberka Jaroslav. Hornolužická šlechta se proti králi obracela pozvolněji. Nejdéle na jeho straně setrval Fridrich

⁵³ „*Relace královská do desk zemských o právích a slobodách království Českého*“, (Archiv český V, s. 362–517.)

⁵⁴ „*Zdeňka ze Šternberka list opovědní a stížný proti králi Jiřímu*.“ (Archiv český IV, s. 99–164.)

⁵⁵ „*Královna Johanna psaním ku p. Zdeňkovi ze Šternberka pokauší se ještě o smířlivé mezi oběma stranami sjednání*“. (Archiv český IV, s. 99–164)

⁵⁶ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 241–242.

⁵⁷ VÁLKA, Josef – PAUL, Prokop – PECKOVÁ, Anna, *Dějiny Moravy*, Brno 1991 s. 158.

ze Šumburka, držící město a hrad Hoyerswerdu, který bránil proti Šternberkovi. Za pomoci dolnoluzického vojska bylo ale na začátku roku 1468 město dobyto a Jiří tak v této korunní zemi ztratil poslední oporu.⁵⁸

Jiří svěřoval mnoho vojenských úkolů svým synům, hlavně pak druhorozenému Viktorínovi, do kterého vkládal velké naděje, a třetímu Jindřichovi. Oběma synům zajistil léna v podobě slezských knížectví mezi léty 1459 až 1463.⁵⁹ Mezi hlavní podporovatele kališnického krále patřili Kostkové z Postupic, bratři Zdeněk (+1468 u Zvole) a Albrecht (do roku 1470). Dále pak Václav Vlček z Čenova, Burian Trčka z Lípy a Tovačovští z Cimburka. Mezi katolické pány, kteří zachovali králi věrnost, patřil například králův švagr Lev z Rožmitálu, Jiří Kruhlata z Michalovic (+1468) a Felix z Valdštejna.⁶⁰

2.3. Zahraněční politika českého krále

Nejdříve se nový český král rozhodl uzavřít dohodu s císařem Fridrichem III. S ním se sešel před Vídní 25. září 1458. Jiří poklekl a vzdal hold vladaři Říše římské a přislíbil mu vojenskou podporu.⁶¹ V Říši v témže roce vypukl konflikt mezi Wittelsbachi a Hohenzollerny. V roce 1459 byl svolán sněm do Chebu, kde Jiří uzavřel dohody s představiteli obou znesvářených stran. Nejdůležitějšími zisky pro českou stranu bylo zřeknutí se dědičných práv na českou korunu ze strany Viléma Saského, dále zde byla řešena otázka českých lén v Říši a uznání české královské volby.⁶² To vše bylo stvrzeno příslibem svateb Hynka z Poděbrad s Kateřinou Saskou a Albrechtem Saským s královou dcerou Zdenou. Zpočátku se Jiří snažil zachovat neutralitu a během tohoto říšského konfliktu se klaněl na onu nebo druhou stranu. Ludvíkovi Landshutskému však v bojích pomáhali čeští žoldnéři a s Jiřím vévoda uzavřel několik smluv.⁶³

⁵⁸ BOBKOVÁ, Lenka a kol., *Česká koruna na rozcestí*, s. 55–60.

⁵⁹ ŠANDERA, Martin, *Jindřich starší z Minsterberka: syn husitského krále: velký hráč s nízkými kartami*, Praha 2016, s. 20–30.

⁶⁰ TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy VII*, s. 160–185.

⁶¹ MACEK, Josef, *Jiří z Poděbrad*, s. 128–131.

⁶² JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, Domažlice 2003, s. 41–47.

⁶³ Tamtéž, s. 28–30.

Dalším pokusem o výhodné spojení bylo navázání dobrých vztahů s Uhrami prostřednictvím budoucího uherského krále Matyáše Korvína. Matyášovým otcem byl Jan Hunyadi. Pocházel z málo významné rodiny v Transylvánii, nicméně díky svým vojenským schopnostem a úspěchům v boji s Turky se vypracoval na předního muže Uherského království. To mu poskytlo v Uhrách nebývalou podporu a prestiž v souboji s druhým kandidátem na trůn, opírajícím se o dědičná práva, kterým byl císař Fridrich III. Habsburský.⁶⁴ V době smrti Ladislava Pohrobka byl Matyáš vězněn v Praze a zřejmě by ho čekal stejný osud jako jeho bratra Ladislava Hunyadyho, který byl popraven. Po smrti krále Ladislava se Matyáš ocitl v rukou Jiřího z Poděbrad, který byl z mnoha stran žádán, aby vězně propustil. Na naléhání uherské šlechty i přimluvu papeže byl za velký finanční „dar“ a příslibu sňatku s Poděbradovou dcerou propuštěn. Je zřejmé, že v tomto aktu Jiří spatřoval příležitost, která by mu mohla pomoci na český trůn, neboť jeho nároky na korunu byly prakticky stejné.

Matyáš měl v Uhrách velkou podporu a jeho spojenci hned pomýšleli na jeho dosazení na trůn, ačkoli na korunu neměl nárok, ani nebyl dostatečně urozený. Uherským sněmem v Pešti byl zvolen králem 24. ledna 1458. Tím získala i Jiříkova kandidatura větší naději na úspěch vzhledem k tomu, že tuto volbu posvětil i papež.⁶⁵ Cesty těchto dvou panovníků se ale postupně začaly rozcházet. Navíc v roce 1464 Poděbradova dcera Kateřina zemřela po porodu i s dítětem.⁶⁶ Snad to byla Matyášova ctižádostivost, která ho vedla k boji proti jeho bývalému tchánovi a k pokusu získat českou korunu.

⁶⁴ KALOUS, Antonín, *Matyáš Korvín (1443-1490)*, České Budějovice 2009, s. 33–40.

⁶⁵ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 152.

⁶⁶ CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel a kol., *Husitské století*, Praha 2014, s. 619.

2.4. Střet s papežem

Náboženskou dimenzí válek mezi Matyášem Korvínem a Jiřím z Poděbrad byl spor o Basilejská kompaktáta mezi českými kališníky a papežskou kurií, tedy možnost těch obyvatel českých zemí, kteří vyznávali pod obojí, v této praxi pokračovat. Díky své konfesi byl král nepřijatelný pro mnohé obyvatele Českého království a v mnoha směrech oslabil i jeho pozici v zahraničí. Kdyby král kališnickou víru opustil, pravděpodobně by nedošlo k další křížové výpravě na území českých zemí a Matyášovo útočné tažení by nebylo tak snadno ospravedlnitelné v očích ostatních evropských vladařů.

Takzvaná Basilejská kompaktáta byla potvrzena v létě roku 1436 basilejským koncilem.⁶⁷ Obecně byla platná až do zpochybnění papežem v roce 1462. Papež Pius II., vlastním jménem Eneáš Silvio Piccolomini, dobře rozuměl českým poměrům a husitské problematice. Kladl si za cíl církev sjednotit. Kompaktáta byla stvrzena basilejským koncilem, ale nikdy výslovně ne papežem. V prvních letech Jiříkovy vlády vůči němu volil opatrný přístup, kvůli zamýšlenému zapojení Čech do protiturecké křížové výpravy.⁶⁸ To, že nebyla kompaktáta nikdy fakticky uznána papežem, byl však velký problém. Pokud by je uznal, dal by tak za pravdu příznivcům konciliarismu. Papežova politika byla však přesně opačná, to se týkalo i faktické nejednoty uvnitř katolické církve.⁶⁹ V roce 1462 bylo vypraveno poselstvo k římskému stolci pod vedením králova věrného Zdeňka Kostky z Postupic. Bylo přijato 20. března a ústy Prokopa z Rabštejna byla papeži složena přísaha krále Jiřího. Poté došlo na obhajobu přijímání z kalicha. Navzdory tomu papež prohlásil kompaktáta 31. března za neplatná s odůvodněním, že byla přijata jen pro současnou generaci kališníků,

⁶⁷ Tamtéž, s. 46–47.

⁶⁸ Tamtéž, s. 657.

⁶⁹ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny VI*, Praha 2007, s. 200–205.

kteřá již vymířá.⁷⁰ Toto tvrzení vřak jistě bylo pouhou záminkou, jak se zbavit nepohodlných kaliřníků, zasadit ránu konciliaristickému hnutí a zároveň posílit autoritu papeže.

V červnu se vracelo královské poselstvo zpět do Čech s papežským nunciem Fantinem de Vallem, jenž byl do té doby českým prokurátorem v Římě. Naléhal na českého krále, aby tvrdě zakročil proti kaliřníkům a sám se zřekl kalicha, Rokycany a kompaktát.⁷¹ Odmítl přijmout Jiřiho přísahu a vytkl mu, že jeho země je nejednotná s církví, a že je on, jako král, nepřivedl k poslušnosti, Jana Rokycanu označil za „*zlého člověka, který káže lidu přijímati pod dvojí způsobou*“ a králi vytkl účast na jeho kázáních.⁷²

Na to král nehodlal přistoupit, ba ani nemohl, neboť nejvíce podpory měl mezi kaliřníky. Jiří zareagoval až v létě 1462, kdy na sněmu na Starém Měště pronesl kritiku vůči papeži a obvinil ho ze snahy cíleně destabilizovat České země. Podle jeho výkladu byla kompaktáta prohlášena králem a schválena koncilem, a domníval se, že i papežem Evženem IV. Veřejně se přihlásil k věrnosti ke kalichu, jako své rodové tradici, v níž „*přijímaní jsme se narodili, a tak jsme jako pán přijímali, tak jako gubernátor, a tak činíme i jako král a činiti tak budeme i napříště a nejinak*“.⁷³ Čímž se otevřeně vzepřel papeži. V reakci na to papež zruřil mírovou smlouvu mezi králem a Vratislaví, kterou podporoval v odporu proti králi. Nicméně v letech 1462 až 1463 se Vratislavřtí neodvážili k nějakému rozhodnějšimu kroku, hlavně díky biskupovi Jořtovi z Rožmberka, který, ačkoli byl katolík, zaujímal vůči kaliřníkům i králi umířněný postoj. Neodvážil se postavit proti papeži, avřak shodl se s mnoha českými katolíky na preferencích mírového řeření před válkou.⁷⁴ Protiváhu k biskupu Rokycanovi vytvářel teolog a administrátor pražské kapituly Hilarius Litoměřický, který ostře vystupoval proti kaliřníkům a později i proti králi.

V roce 1462 na něj ve svém listu apeluje, aby jako král český poslouchal papeže a postavil se proti kaliřnictví, vyzdvihuje katolické učení a kaliřnictví nazývá „*řelmou*“. I on tvrdí, že „*smlouvy*“ učiněné Zikmundem byly pouze k „*uklidnění řelmy*“, aby byl přijat jako král on i jeho potomci. V letech 1462 až 1463 vřak již Jiří společně s Antoniem Marinim pracoval

⁷⁰ MACEK, Josef, *Jiří z Poděbrad*, s. 149.

⁷¹ URBÁNEK, Rudolf, *Věk poděbradský IV*, s. 500–550.

⁷² Jednání v Římě 13. a 14. března, odpověď papežova. (*Archiv český VIII*, s. 323)

⁷³ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 203.

⁷⁴ MACEK, Josef, *Jiří z Poděbrad*, s. 160–161.

na návrhu spolku křesťanských panovníků, který měl konkurovat papežově ideji spojením křesťanstva do velké protiosmanské kruciáty.⁷⁵ Stály tu tudíž nyní proti sobě dva podobné projekty, jeden český a druhý papežský. Zatímco papežský měl za hlavní úkol vyřešit osmanskou hrozbu, která se umocnila dobytím Konstantinopole v roce 1453, hlavním cílem českého projektu bylo získat podporu a vylepšit renomé českého krále v zahraničí a odvrátit pozornost od husitského problému.

Jiří vkládal naděje hlavně do polského panovníka Kazimíra IV., Matyáše Korvína a Ludvíka XI. Roku 1464 vyslal směrem k francouzskému dvoru poselstvo vedené Albrechtem Kostkou z Postupic a Marinim, zde však papež Jiřího předešel a vyslal biskupa Theodora Lelliho, aby francouzské straně český projekt rozmluvil. Došlo tedy pouze na dvoustrannou česko-francouzskou smlouvu.⁷⁶ V létě roku 1465 papež Pius II. zemřel a na jeho místo nastoupil Pavel II. Ačkoliv se z počátku mohlo zdát, že tento vývoj je pro české kališníky spíše příznivý, Piův nástupce v boji proti „kacířským Čechám“ pokračoval. Na konci roku 1466 uvalil na českého krále klatbu jako na heretického vladaře. Zároveň zbavil slibu věrnosti všechny jeho poddané a vyzval je k poslušnosti apoštolské stolici.⁷⁷ Dále pokračoval v podpoře Vratislavských a místní opozice, včetně podpory finanční, jako například v případě Plzně, jako tradičního katolického centra roku 1466.⁷⁸ Tam našel útočiště po vyhlášení klatby i administrátor pražské kapituly Hilarius Litoměřický, který se tímto definitivně postavil plně na stranu papeže.⁷⁹

⁷⁵ CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel a kol., *Husitské století*, s. 570.

⁷⁶ Tamtéž, s. 571–572.

⁷⁷ CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel a kol., *Husitské století*, s. 270–272.

⁷⁸ Peter Eschenloer, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 518.

3. Podoba vojska v českých zemích v druhé polovině 15. století

3.1. Struktura a organizace

Válečnictví v tomto období navazovalo na zkušenosti a způsoby husitských válek. Velkou roli v této době hrálo jak žoldnéřské vojsko, které bojovalo pro peníze, tak zemská hotovost, která se organizovala podle krajů. Ta se podle ustanovení Karla IV. týkala pánů, jejich vazalů, zemanů a kontingentů měst.⁸⁰ V neposlední řadě disponoval král svými přímými many, kteří měli přesně vymezeny vojenské povinnosti a mohli mít i určenou výzbroj a doprovod.⁸¹

Kontingent zanechaný s knížetem Viktorínem v Třebíči roku 1468, prameny popisují jako jezdecký sbor, poměrně silný, a nazývají je nejlepšími královými lidmi. Eschenloer zmiňuje několikrát, že byl Viktorín ponechán s „nejlepšími královými lidmi“, kteří pak zůstali obleženi v klášteře. Zmiňuje „asi 500 jezdců“.⁸² Oproti tomu Vratislavský rukopis zmiňuje několik tisíc mužů. Vzhledem k tomu, že král předtím rozpustil zemskou hotovost a jelikož prameny zdůrazňují kvalitu těchto vojáků, je možné, že se jednalo právě o královské many.⁸³ Ve druhé polovině 15. století mohla být zemská hotovost svolávána pouze na obranu země a měla povinnost držet se v poli na své útraty čtyři týdny, poté jí vznikala nárok na plat od panovníka, jako jakémukoli jinému žoldnéřskému vojsku. Byl tedy problém držet takovéto vojsko v poli déle než po zmiňovanou dobu jak z důvodů finančních, tak z důvodů morálky, která by při překročení předepsané povinnosti začala klesat.

Zatímco v dřívějším období se zemská hotovost organizovala podle „kopí“, tedy jeden těžkooděný urozený jezdec a k němu přidružená lehká jízda a pěchota, v této době se zde organizovala podle vozů a k nim přiřazenému počtu pěších a jízdy.⁸⁴ Užití vozů ve válkách můžeme vysledovat během celého středověku, avšak k masovému využití ve smyslu

⁸⁰ BARTLOVÁ, Milena – CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel, *Husitské století*, s. 333–347.

⁸¹ KLUČINA, Petr – Richard MARSINA – Andrej ROMAŇÁK, *Vojenské dějiny Československa: I. díl*, Praha 1985, s. 116–117.

⁸² ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 724.

⁸³ BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským rukopisem*, Praha 1937, s. 136.

⁸⁴ FRANKENBERGER, Otakar – LÍBAL, Dobroslav, *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 60–68.

organizované vozové hradby za účelem aktivní obrany, se ve velkém objevuje až během husitských válek, kdy došlo k jejímu zdokonalování a pokusům o aktivní výcvik.⁸⁵

Ve sněmovním zápise z roku 1470 se můžeme dozvědět, jak se měla formovat hotovost podle krajů a jaké měla složení. Základní formovací jednotkou byl vůz. Ke každému vozu bylo přiřazeno 18 lidí, z toho 13 střelců, 4 pavézníci a vozataj. Vojáci měli mít prilby, „*dwoje cepy, dvě motyce, dvě lopatě, dvě sekeře, jedno kopie s hákem a řetěz pod wozem*“, palné zbraně na střelný prach nebo samostříly. Jezdectvo zde zaujímal poměrně malou část v poměru k celku, asi 10 až 15 procent.⁸⁶ Porovnáme-li to s dřívějším obdobím, modelový příklad daný Durdíkem udává ke každému vozu oddíl 20 mužů, z toho šest střelců z kuší, dva střelce z ručnic, čtyři cepníky, čtyři sudličníky, dva pavézníky a dva ozbrojené vozataje. Tento jeho příklad vychází z vojenských řádů českých i německých z 20. a 30. let 15. století.⁸⁷

Ačkoliv lze předpokládat, že složení vozů se u jednotlivých vojsk lišilo a nebylo nijak unifikováno, můžeme zaznamenat mnohem větší počet palných a střelných zbraní, a tím se nutně musela měnit také taktika a způsob boje kladoucí větší důraz na palebnou sílu, na úkor počtu ozbrojené pěchoty. Tito střelci mají mít dále k dispozici i určitý počet dalších zbraní a náradí, kterým zřejmě byla prováděna „ženijní činnost“ při přesunech a stavění hradby. Podle počtů udávaných v zápise nevyplývá, že by k těmto zbraním přiděleným na vůz byli určeni nějakí další ozbrojenci, nicméně Vlčkův řád zmiňuje: „*a jiní houfové na placu, jízdní i pěší při králi*“.⁸⁸

Významný důraz byl tedy kladen na palné zbraně a dělostřelectvo. Velký počet palných zbraní různé velikosti se dobře hodil při obraně vozové hradby a zároveň i k obléhání a dobývání pevností. Ručnice postupně začaly převyšovat počtem kuše, oproti husitským válkám byl tento nárůst značný. Objevují se již dokonalejší hákovnice, tarasnice a první arkebuzy.⁸⁹

Jezdectvo bylo orientováno podobně jako během husitských válek ve 20. a 30. letech 15. století. Tvořili ho hlavně drobní i bohatší šlechtici a jejich družiny. Jeho hlavním úkolem byla

⁸⁵ BARTLOVÁ, Milena – CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel, *Husitské století*, s. 338–348.

⁸⁶ „*Sněmovní zápis o hotovosti veřejné v krajích pro obhájení země české.*“ (*Archiv český IV*, s. 441–444)

⁸⁷ DURDÍK, Jan, *Husitské vojenství*, s. 117–121.

⁸⁸ Durdík na základě Starých letopisů zmiňuje, že již na začátku 15. století bylo nutné před vojskem upravovat terén, aby zde mohl vozový šik projít, vysekávat průchody lesem atd. (DURDÍK, Jan, *Husitské vojenství*, s. 117–121.) Dále tuto činnost zmiňuje i Vlčkův vojenský řád. (SVEJKOVSKÝ, František, *Staročeské vojenské řády*, Praha 1952, s. 43–53)

⁸⁹ DURDÍK, Jan, *Husitské vojenství*, s. 63–67.

obrana vozového šiku při přesunu a průzkumu. V dobových pramenech bývají tito jezdci označováni jako „honcí“, „drabanti“ a „pakosti“⁹⁰. Výzbroj těchto běžných českých jezdců byla podobná soudobé pěchotě používané v Německu, tedy poměrně lehčí. Používali otevřené helmy jako „lebky“ a železné klobouky. Zajímavostí je, že důležitou zbraní této jízdy byla kuše, což opět potvrzuje její spíše podpůrnou funkci pro vozovou hradbu než úlohu úderné síly. Dále byli vyzbrojeni pavézami a meči či tesáky.⁹¹ Vzhledem k tomu, že v Jiřího vojsku bojovalo mnoho bohatších šlechticů, kteří si mohli dovolit těžkou plátovou zbroj, poskytující velice dobrou ochranu, dá se předpokládat, že zde byly oba typy jezdeckta. Ve sněmovním zápise z roku 1470 je stanoven počet jezdců, kteří mají být „kopiníci“. Podle dřívějších pravidel by se mohlo jednat o těžkou jízdu. Početně se pohybují kolem 12 procent z celkového počtu jízdy.⁹² O bitvě u Třebíče se dobové prameny shodují, že Viktorín disponoval jezdeckým sborem „nejlepších jezdců“. Vzhledem k nepočetnosti tohoto jezdeckta oproti zbytku vojska a rovněž i vzhledem ke ztrátám utrpeným u Štokeravy a Třebíče, nelze tomuto typu jezdeckta v rámci českého vojska, v dřívějších dobách tvořící páteř evropských vojsk, přikládat větší význam.⁹³

Dalším důležitým aspektem těchto vojsk byl systém velení. Bez hierarchického systému hejtmanů by pravděpodobně nebyl tento způsob boje možný. Nacházeli zde uplatnění jak měšťané, tak šlechta. Celému vojsku velel vrchní hejtman, pod ním hejtman nad řádem, hejtman nad vozy a jiný nad jízdými. Svého velitele měl mít i každý jednotlivý vůz. Toto bylo klíčové jak pro samotné vedení bitvy, tak při složitém přesunu, kdy bylo vojsko nejzranitelnější. Potřeba kvalitního vedení je běžně zdůrazňována ve vojenských řádech.⁹⁴

Zvláštním typem jezdce byl vozataj. Ten disponoval dobrou zbrojí, helmou a jezdeckou pavézou. Při pochodu ve vozovém šiku jel na jednom z tažných koní a zodpovídal za jím tažený vůz. Při uzavření vozové hradby a odvedení koní na „plac“, tedy doprostřed vzniklého prostranství, měl odložit část své výzbroje, která by mu zřejmě na voze překážela a šikovat se k vozům. Pokud toto byla praxe i během války s Uhry, pak bylo možné s těmito vojáky počítat jako s jezdci pouze při přesunech nebo předem plánovaných situacích.⁹⁵

⁹⁰ MATUŠKA, Matěj – SYKA, Jan, *Husitský válečník: kdo byli boží bojovníci*, Praha 2016, s. 84–85.

⁹¹ TRESP, Uwe, *Söldner aus Böhmen: im Dienst deutscher Fürsten: Kriegsgeschäft und Heeresorganisation im 15. Jahrhundert*, Paderborn 2004, s. 90–92.

⁹² „Sněmovní zápis o hotovosti veřejné v krajích pro obhájení země české.“ (*Archiv český IV*, s. 441–444)

⁹³ ESCHENLOER, Peter: *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 720–730.

⁹⁴ DURDÍK, Jan, *Husitské vojenství*, s. 110–120.

⁹⁵ SVEJKOVSKÝ, František, *Staročeské vojenské řády*, Praha 1952, s. 43–53.

3.2. Strategie a taktika

Ve 2. polovině 15. století i nadále dominovala českému válečnému umění vozová hradba. Tento původně pouze improvizovaný způsob boje se během husitských válek profesionalizoval. Velké úspěchy, které dříve vojska s touto taktikou sklízela proti těžkému jezdectvu feudálních vojsk, si vydobily respekt po celé Evropě. Nicméně když tuto taktiku začala využívat i vojska okolních zemí a přizpůsobovala se nově nastalé situaci, začaly se objevovat nedostatky této taktiky. Nepřátelská vojska vymýšlela nové způsoby boje proti vozové hradbě a zároveň její obránci začali narážet na její limity.

Největším problémem vozové hradby byla na jedné straně její defenzivní taktika, spoléhající na velký počet palných zbraní a dělostřelectva, na druhé straně její zranitelnost při pohybu. Příliš malý počet jezdectva či samostatné pěchoty dle švýcarského nebo lancknechtského způsobu, jak ho známe z pozdějších dob, neposkytoval dostatečnou údernou sílu na odvetný útok. Proti přímému útoku jízdy byla vozová hradba ve většině případů úspěšná. Zranitelnost pro ni představoval okamžik přesunu. Vozová kolona byla velice dlouhá a přesun do uzavřené vozové formace byl příliš pomalý, proto se v tomto období začal objevovat tzv. „vozový šik“. Tedy formace dvou nebo více řad vozů vedle sebe, mezi kterými pochodovala pěchota. Tento druh pochodové formace byl kratší, operativnější a v případě útoku nepřátelské jízdy byla větší šance se nepříteli ubránit, i pokud do ní vnikl.⁹⁶ Pokud se nepříteli podařilo na takto uspořádanou vozovou formaci úspěšně zaútočit, došlo k velkým ztrátám na životech a zároveň většinou padla do nepřátelských rukou i většina vozů a děl, bez kterých takovéto vojsko nebylo schopno plně operovat.

Ukázkovým příkladem takové situace by mohla být například bitva u Zvole roku 1468, kde bylo poraženo vojsko Zdeňka Kostky z Postupic a on sám smrtelně raněn. Nebo bitva mezi Vodňanskými a zelenohorskou jednotou, kde byli přepadeni v úzké soutěsce v jediném pochodovém proudu. Ztratili tak třetinu mužů a všechny vozy a děla. Přímý útok na vozovou hradbu byl tedy příliš obtížný, a proto byly voleny jiné způsoby, jak takové vojsko porazit. Například vylákání z hradby klamnými útoky, pokus o obklíčení a vyhladovění vojska uzavřeného ve vozové hradbě, přepad vozového šiku při přesunu nebo jiné příležitosti, kdy není vojsko uzavřeno ve vozové hradbě. Již po bitvě u Lipan jsou známy případy, kdy se obě vojska uzavřela ve vozové hradbě a boj probíhal jen vzájemným ostřelováním, avšak síla tehdejších

⁹⁶ FRANKENBERGER, Otakar – Dobroslav LÍBAL, *Husitské válečnictví po Lipanech*, Praha 1960, s. 80–100.

palných zbraní ještě nebyla příliš vysoká, množství „hrubých kusů“ bylo velice omezené a kadence palby velice pomalá.⁹⁷

Po zkušenostech z husitských válek v souvislosti s upuštěním od přímého útoku (snad kromě bitvy u Turnova roku 1468 mezi lužickými vojsky vedenými Jaroslavem ze Šternberka a místní hotovostí loajální vůči českému králi⁹⁸) a zvolením této defenzivní taktiky oběma stranami, se dost často stávalo, že se na bitevním poli nepodařilo získat ani jedné straně dostatečnou převahu a rozhodnout tak bitvu ve svůj prospěch. Účinná defenzivní taktika tak začala váznout na absenci silného útoku protivníka. Jezdecko z bitevního pole vymizelo až o mnoho staletí později. Ještě v roce 1683 hrálo velkou roli v bitvě u Vídně a svou práci odvedlo i během válek v 19. století. Nicméně v 2. polovině 15. století se již začíná objevovat jako důležitá složka vojska organizovaná pěchota volící určitý způsob taktiky a mající do určité míry hierarchicky uspořádané velení.⁹⁹

V 80. a 90. letech 15. století můžeme tedy zaznamenat změny v taktice vozové hradby. Pravděpodobně díky jejímu rozšíření i do vojsk okolních zemí a častějšímu nasazení v poli, a to i v některých případech na obou stranách, se projevovaly její největší slabiny a bylo na ně třeba adekvátně reagovat. V tomto ohledu mohly hrát velkou roli i války mezi Matyášem Korvínem a Jiřím z Poděbrad, neboť můžeme vysledovat, kdy se nevýhody této taktiky projevily a můžeme v nich předpokládat původ pozdějších reformních kroků, které popisuje Václav Vlček z Čenova ve svém řádu, případně kterých využili Jiřího synové Viktorín a Jindřich nebo i sám Matyáš Korvín, tedy přímí účastníci těchto bojů.¹⁰⁰

Přesnou podobu vozové hradby vzhledem ke skoupým pramenům neznáme. Můžeme o její podobě usuzovat z popisů písemných, ikonografických, ale nemáme žádný takový vůz dochován. Zajímavé vyobrazení můžeme nalézt v díle „*Mittelalterliche Hausbuch von Schloss Wolfegg*“, v tomto iluminovaném rukopise z německého prostředí můžeme nalézt náčrty vozové hradby v táboře i při pochodu ve „*vozovém šiku*“. Na krajích jsou vozy v podobě vysoké desky, tarasy na kolech, se střílnami a uprostřed ve dvou řadách pak jedou vozy podobné vozům

⁹⁷ FRANKENBERGER, Otakar – Dobroslav LÍBAL, *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 63.

⁹⁸ Vpád Lužických do Čech popisují Staré letopisy české i Eschenloer. Líčení událostí je v obou pramenech velice podobné. (BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z vratlavského rukopisu*, s. 140, ESCHENLOER, Peter: *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 725)

⁹⁹ KLUČINA, Petr, Richard MARSINA – Andrej ROMAŇÁK, *Vojenské dějiny Československa: I. díl.*, Praha 1985., s. 270–285.

¹⁰⁰ BARTLOVÁ, Milena – CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel, *Husitské století*, s. 348–353.

nákladním.¹⁰¹ Zde se může jednat o vozy spízní, které zmiňuje například Jan Durdík. Nabízí se zde tedy otázka, zda ony vozy, určené přímo ke stavění vozové hradby, nebyly vyrobeny přímo tímto způsobem, což by bylo v rozporu s představou dřívější, která se kloní k upravenému a obrněnému nákladnímu vozu.¹⁰²

Ačkoli je tento Hausbuch z nečeského prostředí, není tedy zcela zřejmé, jestli je možné ho vztáhnout i na prostředí českých zemí. Vozy, které jsou zde vyobrazeny, by nicméně pro vojsko, které spoléhá na velký počet střelců, byly vhodné. Dle sněmovního zápisu z roku 1470 byli střelci v poměru 13 ku 18.¹⁰³ Nicméně dřívější vyobrazení vozů, dávají spíše za pravdu právě této klasické představě přepravního vozu upraveného pro bojové užití. Nabízí se tedy otázka, na kterou bohužel není zcela možné jasně odpovědět, zda stejně jako organizace a výzbroj vojska, procházel i vzhled a konstrukce bojového vozu nějakým vývojem a přizpůsobením k nové činnosti, případně jakým. Soudobá vyobrazení z 2. poloviny patnáctého století se dosti liší oproti vyobrazením dřívějším, a tudíž můžeme usuzovat, že se opravdu původní husitský, spíše improvizovaný vůz, změnil v nástroj, který byl přímo určený pro válku a upraven pro potřebu střelců.¹⁰⁴ Požadavek na řetěz, který vozy spojuje, můžeme pak nalézt po celé 15. století, a to jak už v nejstarším řádu Hájkově, sepsaném asi roku 1413,¹⁰⁵ tak v tom sepsaném Václavem Vlčkem z Čenova.¹⁰⁶ Stejně tak ho zmiňuje i řád Albrechta Bradebruského z roku 1462. Ten popisuje praxi, která je v mnohém podobná té české. Stanovuje podobně, jako řád Vlčkův, sbor hejtmanů, kteří mají na starosti povinnosti řadových vojáků, jejich výzbroj (konkrétně zmiňuje, že každý knecht má mít dobrý štít a „*eisenhut*“, tedy plechový klobouk) a chování mimo bojové situace. Přestože u tohoto zahraničního vojska byla pěchota v nižším poměru vůči jezdecku oproti té české, i zde plnila nezbytnou roli jak v samotném boji na vozové hradbě, tak hlavně při fungování při přesunech a držení tábora.¹⁰⁷

Pokud se vojáci šikovali bez vozové hradby, měli mít předsunutý oddíl krytý pavézami a za nimi střelce, tzv. harcíře. Hlavní část formace se měla šikovat s pavézami vpředu, za nimi

¹⁰¹ *Ausklappbare Zeichnung eines Heerzuges* (fol. 51v–52r1), in: *Mittelalterliche Hausbuch von Schloss Wolfegg*.

¹⁰² DURDÍK, Jan, *Husitské vojenství*, s. 110–120.

¹⁰³ „*Sněmovní zápis o hotovosti veřejné v krajích pro obhájení země české.*“ (*Archiv český V*, s. 441–444)

¹⁰⁴ MATUŠKA, Matěj – SYKA, Jan, *Husitský válečník: kdo byli boží bojovníci*, Praha 2016, s. 144–150.

¹⁰⁵ Z HODĚTÍNA HÁJEK, Jan, *Vojenské zřízení*, in: SVEJKOVSKÝ, František, *Staročeské vojenské řády*, Praha 1952, s. 36–42.

¹⁰⁶ Z ČENOVA VLČEK, Václav, *Naučení o šikování jízdních, pěších i vozů*, in: SVEJKOVSKÝ, František, *Staročeské vojenské řády*, s. 43–53.

¹⁰⁷ TOMAN, Hugo, *Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy*, Praha 1898, s. 441–444.

sudlice a v třetí řadě tzv. „*dříví praporečné*“, bez praporů, se špicemi, aby krylo přední řady proti jízdě.¹⁰⁸ Jednalo se tedy zřejmě o dlouhou dřevcovou zbraň, ranou formu pikenýrů. Pavězy vymizely v průběhu 16. století v souvislosti s rozvojem palných zbraní. Mnoho dochovaných kusů pochází až z 2. poloviny 15. a z 1. poloviny 16., kdy jejich využití klesalo.¹⁰⁹ Jednou z posledních příležitostí, kdy byly pavězy použity, bylo ještě v roce 1504 během válek o landshutské dědictví, například v bitvě u Schönbergu, kde přes lýtý boj byla česká formace poražena.¹¹⁰

3. 3. Porovnání s vojsky sousedních zemí

U vojsk okolních států (Říše, Uhry) můžeme taktéž zaznamenat použití vozové hradby, a to nejen vlivem českých žoldnéřů, bratříků a dalších vojenských uskupení znalých husitské taktiky. Zde se však i dále vyskytují tradičnější typy vojsk a jejich organizace a zpravidla větší podíl jezdeckva.¹¹¹

Podobně jako v českých zemích, i v Uherském království existoval systém zemské hotovosti. Vojska se organizovala několika způsoby. Každý prelát a magnát měl povinnost vyzbrojit jednotku, tzv. banderii pod svým velením. Král a čtyři nejvýše postavení magnáti v zemi, v první řadě s králem, měli postavit svojí banderii, která byla stavěna přednostně. Pokud toto k obraně země nestačilo, přistupovalo se k dalšímu rekrutování. Poddaní se organizovali na základě počtu obyvatelstva, tato část vojska se nazývala „*Militia Portalis*“.

V dobách Zikmunda Lucemburského byla v oblasti povinnost vyzbrojit na každých 33 dospělých mužských obyvatelů 1 jezdcem s kopím nebo s lukem. Šlechta měla také povinnost bránit svoji zemi proti nepřátelům, ale nemusela na rozdíl od *Militie Portalis* táhnout mimo hranice království. Matyášovo vojsko taktéž disponovalo vozovou hradbou pod vedením hejtmana Františka z Háje, nicméně páteří Matyášovy armády byla jízda. Samotné disponování

¹⁰⁸ SVEJKOVSKÝ, František, *Staročeské vojenské řády*, Praha 1952, s. 45–55.

¹⁰⁹ ŠNAJDROVÁ, Evženie, *Arma offensiva et defensiva: historické zbraně a zbroj ze sbírky Národního muzea*. Praha 2014, s. 49–50.

¹¹⁰ BARTLOVÁ, Milena – CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel, *Husitské století*, s. 348–352.

¹¹¹ FRANKENBERGER, Otakar – LÍBAL, Dobroslav, *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 20–25.

vlastní vozovou hradbou a zkušenosti z bojů s bratříky daly Matyášovi zároveň výhodu v chápání taktiky vozové hradby, jejích silných i slabých stránek.¹¹²

Zajímavým druhem ozbrojených jednotek byl tzv. „lehký jezdec východního typu“. Do jaké míry byly v této době v Matyášových jednotkách zastoupeni, není lehké odhadnout. Kronikář Eschenloer popisuje během Matyášova vpádu na Moravu v roce 1470 sbor o síle tisíce mužů, kteří odpovídali tomuto popisu. Píše, že bojovali beze zbroje, pouze s dřevěným štítem a kopím nebo lukem. Jezdili na malých a rychlých koních. Matyáš jim neplatil žold, ale směli si nechat, co pobrali nepříteli. Zároveň Eschenloer popisuje, že jim Matyáš platil za každou hlavu nepřítele několik zlatých, což vzbuzovalo strach mezi vojsky Jiřího z Poděbrad. Aby Matyáš tento strach ještě umocnil, nechal tyto hlavy vrhat do české vozové hradby.¹¹³

¹¹² KALOUS, Antonín, *Matyáš Korvín*, s. 98–105.

¹¹³ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 805.

4. Král Jiří v boji o zachování českého trůnu

4.1. Znovu zdvižen kříž proti Čechám

Léta 1467 až 1471 označuje, mimo jiné autory, Petr Čornej jako „*Druhou husitskou válku*“. V této době je jistě možné spatřit určité podobnosti s 20. léty 15. století, jak lze například soudit podle popisů autorů tzv. Starých letopisů k řádění křížáků v českých zemích. Hlavními rozdíly je ovšem jednak zkušenost Evropy s téměř čtrnáct let trvajícím bouřemi v Českém království a s mnoha poraženými křížovými výpravami, jednak je to osobnost krále Jiřího.

Oproti situaci po smrti krále Václava IV., kdy byli i samotní „kacíři“ názorově nejednotní, Jiřího obratná diplomacie a dozajista i skutečnost, že se stále až do konce své vlády obklopoval i katolickými stavy, zajistily, že nyní proti kališníkům nestála téměř celá Evropa. Očividným cílem Jiřího bylo založení vlastní dynastie a moc dobře si uvědomoval, že toho nemůže dosáhnout pouze silou, ale že potřebuje také přijetí mezi ostatní vládce Evropy. Současně se ale nehodlal vzdát ani své víry a snažil se tímto hrozícím konfliktu vyhnout. Přestože tedy rétorika a přístup křížáků vůči „kacířům“ byla velice podobná jako za husitských válek ve 20. a 30. letech, nyní stály proti docela jinému nepříteli, jehož hlavním cílem byla obrana země a uchování utrakvistické víry. Na straně kališníků tyto války postrádaly radikální prvek, jakým byli dříve táborité a další radikální husitské proudy.¹¹⁴

Přesto se Čechy opět staly cílem křížové výpravy. Vyhlášena byla ve Vratislavi, nejsilnějším centru odporu proti králi Jiřímu ve vedlejších korunních zemích dne 26. dubna 1467 Rudolfem z Rüdeseimu.¹¹⁵ Naplno udeřila na České království o rok později, tedy v roce 1468, kdy se úlohy hlavního velitele nakonec po dlouhém hledání z Říma, rozhodl ujmout uherský král Matyáš. Řádění křížáckých vojsk popisují například Staré letopisy české: „*Téhož léta povstali války veliké v Čechách a v Moravě. Pálenie, šacovanie, jímanie, mordovanie, neb papež Paulinus vydal kladbu a kříž na krále Jiří na Čechy věrné pro krev Pána Krista...Ti křížovníci nebrali za žold, jediné že mordovali Čechy pro krev boží...Mordovali také kmetíky, babky v špitálech...*“¹¹⁶ V roce 1467 však konflikt nabýval

¹¹⁴ URBÁNEK, Rudolf, *Husitský král*, s. 250–265.

¹¹⁵ CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel a kol., *Husitské století*, s. 575.

¹¹⁶ PALACKÝ, František, *Starí letopisové čeští*, Praha 1941, s. 160–165.

spíše charakteru vnitřní války. Zatímco králova strana byla víceméně jednotná, opozice byla spíše rozdrobená, neboť měla různé cíle. Zelenohorská jednota měla své stížné články, ve kterých králi přednesla své vesměs mocenské světské požadavky, Vratislav hnal její až fanatický protihusitský postoj a mnoho dalších nepřátel krále s otevřeným konfliktem váhalo.¹¹⁷

Například vratislavský biskup Jošt z Rožmberka nechtěl s Jiříkem válčit, pokud by neměl dostatečnou podporu, nejlépe někoho z evropských monarchů, který by se postavil do čela křížové výpravy. Kronikář Eschenloer píše, že podle Jošta mohl Jiří do pole postavit 30 000 mužů a ještě nechat všechny pevnosti obsazené. Legát však tvrdil, že biskup přehání. Kacíře prostřednictvím míru porazit nelze. Po poradě s preláty, na niž se ozývala prohlášení, že biskup je ještě větším kacířem než Jiřík, bylo usneseno, že biskup má být věrný papeži, snažit se pomoci českým pánům a nevyhledávat mír s Jiříkem. Biskup tedy svolil, ale s prohlášením, že tohoto rozhodnutí budou v budoucnu hořce litovat.¹¹⁸ Kronikář označuje tuto válku za „boží věc“ a pro váhavost svého biskupa přílišné pochopení nemá. Situace byla tedy prakticky opačná oproti dvacátým létům, neboť nyní byla utrakvistická strana stranou královskou a byla více jednotná. Nemluvě o tom, že spousta katolických pánů zůstala i přes snahu papeže králi věrna. Král zřejmě nevyhledával otevřený konflikt, šlo však spíše o uvážlivost než o pacifismus. Jiří se vyhýbal otevřenému boji a raději podnikal dobře naplánované akce, jako například při získání Prahy 1448.¹¹⁹

Po vypršení příměří 20. dubna 1467 vydal král opovědní listy všem odbojníkům. Teprve tehdy jim odebral zemské úřady. Nejvyšším purkrabím se stal kališník Zdeněk Kostka z Postupic, pán Litomyšle a Jiříkův velice spolehlivý a věrný člověk. I nadále ovšem v zemských úřadech setrvali katolíci, kteří navzdory papeži odmítli opustit králův tábor. Například Lev z Rožmitálu jako nejvyšší hofmistr, nejvyšší komoří Jindřich z Michalovic nebo nejvyšší kancléř Prokop z Rabštejna. Od té doby šlo o otevřenou válku mezi jednotou a králem. Dne 21. dubna 1467 byla svolána na žádost panského stavu legátem Rudolfem „*obec Vratislavská*“ a dojednáno spojení mezi pány a Vratislaví. Nyní již vystupovali jako „*bojovníci proti kacířům*“. Jejich z počátku jasné, téměř výhradně světské požadavky, tudíž poněkud ustoupily do pozadí před nutností spojení s dalšími nepřáteli českého krále. Zdeněk Konopišťský byl potvrzen v roli hejtmana, k čemuž byl už 20. března

¹¹⁷ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 240–250.

¹¹⁸ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 513.

¹¹⁹ URBÁNEK, Rudolf, *Husitský král*, s. 74–77.

jmenován zvláštní papežskou bulou. Do tohoto spojení se dále přidali biskup Tas Olomoucký a kníže Mikuláš Opolský.¹²⁰

Dne 23. dubna, po odeslání opovědních listů členům jednoty zelenohorské, začal Jiří sbírat vojska v Čechách, zřejmě v okolí Prahy, která rovněž vyhlásila nepřátelství hlavním představitelům jednoty zelenohorské. Jeho syn Viktorín sbíral vojska na Moravě a Jindřich v Kladsku. Navzdory očekávání se ale tato dvě vojska neobrátila proti Vratislavi, ale oblehla jednotlivé hrady jednoty zelenohorské. Obleženy byly hlavně hrady Zdeňka Konopištského ze Šternberka (Roudnice, Helfenburk, Kostelec na Sázavě, Lešno, Šternberk a Konopiště). Dále pak hrady Oldřicha a Jana Zajíců z Házmburka.¹²¹ Z hradů pana Zdeňka ze Šternberka se udrželo pouze Konopiště, ostatní hrady během léta kapitulovaly. Na stranu opozice se nepostavili ani Jan z Rožmberka, který se opět rozhodl vrátit na stranu krále, neboť mu v minulosti prokazoval velkou přízeň, ani město České Budějovice, které bylo tradičně katolické. Zde proběhl pod vlivem nespokojených měšťanů podpořených katolickým kněžstvem 25. května 1467 násilný převrat. Ačkoli měšťané nadále neholdovali podporovat českého krále, zaujali neutrální postoj a ignorovali výzvu biskupa Rudolfa k boji. Stejně tak se k opozici nepřidaly z katolických měst ani Cheb, Loket a Most. Její vůdci proto opouštěli zemi. Zdeněk Konopištský ze Šternberka se uchýlil na své državy v Říši. Jan a Oldřich Zajícové z Házmburka našli útočiště ve slezské Vratislavi.¹²²

¹²⁰ TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy VII*, Praha 1886, s. 156–157.

¹²¹ Tamtéž, s. 155.

¹²² ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny*, s. 244–247.

4.2. Válka ve Slezsku a boje o Frankenštejn

Přes Joštovu uvážlivost a nechuť se Vratislavští rozhodli zaútočit na Jiřího opěrné body ve Slezsku. Na jejich stranu se postavili i knížata Baltazar Zaháňský a Mikuláš I. Opolský. Král se zde, jako na jiných místech v Korunních zemích (např. na Moravě to bylo Brno a hrad Špilberk), snažil držet posádky, které měly tyto mocné opoziční enklávy pod dozorem. Ve Slezsku byly katolíkům trnem v oku města a hrady Minsterberk¹²³ a Frankenštejn,¹²⁴ proto se rozhodli tato Jiříkova opěrná místa napadnout a ta během května 1467 padla. Nejdříve zaútočili Joštovi lidé na Minsterberk, kde obsadili hrad a z řad měšťanů naverbovali 40 pěších. Poté táhli na Frankenštejn¹²⁵, který byl údajně dobře bráněn stovkou ozbrojenců. Město se po urputné obraně vzdalo asi po třech týdnech, kdy bylo pod palbou a soustavným tlakem útočníků.

Podmínkou kapitulace bylo, že měšťané nebudou zajati a nebude jim učiněna další škoda. Po obsazení města Joštovi lidé oblehli hrad a zasypávali ho soustavnou palbou ve dne i v noci. Nicméně malé palné zbraně nezpůsobily hradu příliš újmy. Jošt poslal pro velkou pušku z Nisy (údajně střílela kámen o váze dvou centérů¹²⁶), ale ani ta nepomohla a mnoho obléhatelů z řad měšťanů utíkalo domů nebo padlo při útoku na hrad, jako například nejlepší vratislavský střelec. Nicméně 23. května byla spolu s posilami, asi 200 muži, přivezena ještě větší puška. O tři dny později vystřelili proti hradu a odlomili velkou část hradeb, což obránce vyděsilo, vydali tedy hrad a odtáhli.¹²⁷

Jiří na pád svých enkláv v této královské zemi zareagoval poměrně rychle. Jeho syn Viktorín, který tou dobou ležel s vojskem u Šternberka na Moravě, posílený o oddíly bratříků, se vydal získat tato místa zpět.¹²⁸ Už v den, kdy bylo české posádce Frankenštejnu povoleno bezpečně odejít, přitáhlo k městu vojsko knížete Jindřicha, který uzavřel příměří s posádkou Zajíců z Házmburka na Vřešťově, posílenou ještě o oddíly z Kladska. Celkovou sílu jeho vojska odhadovali Slezané na 4000 mužů. Zatímco posádka hradu brzy ráno opouštěla pevnost,

¹²³ Dnes Ziębice.

¹²⁴ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 518–519.

¹²⁵ Dnes Ząbkowice Śląskie

¹²⁶ Asi 123, 294 kg. Vademecum pomocných věd historických udává jeden centěr jako cca 61, 647 kg. (HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 2002.)

¹²⁷ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 618.

¹²⁸ TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy VII*, s. 156–157.

obléhatelé neočekávali takto brzký příchod nepřátelského vojska a byli jím zaskočeni. Město bylo obleženo a posily vyslané z Vratislavi se po tomto zjištění vrátily zpět.¹²⁹

Dne 6. června 1467 přitáhl kníže Viktorín společně se Zdeňkem Kostkou z Postupic a Ctiborem Tovačovským z Cimburka k Frankenštejnu a hrad oblehl. Spojená armáda, posílená bratříky, mohla čítat okolo 10 000 mužů. S oddílem 4 000 vojáků se vydal k Reichenbachu, který se při příchodu Viktorína vzdal. Vojsko z Javorského a Svidnického knížectví se rozuteklo, jen 400 mužů zůstalo a doprovodilo legáta Rudolfa do Svidnice. Minsterberk byl sice posílen, pravděpodobně muži biskupa Jošta, ale tato posila přišla příliš pozdě a české jednotky od Frankenštejnu se v té době již dostaly do města. Po bojích museli Slezané ustoupit a vzdát se hradu i města.¹³⁰ Posádka obleženého Frankenštejnu se pokusila 15. června o výpad, zřejmě se záměrem probojovat se z obležení, směrem k Pačkovu (Paczków), to se však podařilo jen se ztrátami části jízdy, přičemž pěchota musela ustoupit a dovnitř se nahrnuly královské oddíly. Město bylo nuceno kapitulovat, přítomní vojáci padli do českého zajetí. Slovy Starých letopisů českých „*děla pobrali vratislavská, budyšínská a niská, což jich měli a s sebou do Prahy přivezli, číslo pušek malých i velkých na čtyři sta.*“¹³¹

Eschenloer na jednu stranu vyzdvihuje hrdinství frankenštejnských obránců, na druhou zmiňuje mnohé padlé z řad Čechů, aby ještě umocnil jejich statečnost a bojovnost, což je z hlediska kronikářova postoje pochopitelné.¹³² Vzhledem k počtu ukořistěných palných zbraní, které byly původně určené k obléhání tohoto města a hradu, jsou velké ztráty útočníků velice pravděpodobné. V Minsterberku však Viktorín mohl zůstat pouhé tři dny, zanechal zde tedy oddíl asi o 1200 mužích a poté se přesunul na Moravu, kde Brňané obléhali hrad Špilberk.¹³³ Vratislav byla rychlým vítězstvím „kacířů“ zděšena a předpokládala, že se nyní vojsko obrátí proti ní, což se ovšem nestalo. Začala proto s mohutnými přípravami své obrany. Zároveň vratislavská rada zaslala list burgundskému vévodovi Filipovi III., aby Jiřímu vyhlásil válku, což zůstalo bez odezvy.

Vratislavský lid dával tyto prohry za vinu radním a velitelům, které nazýval zrádci, protože neporazili Čechy, než se utábořili.¹³⁴ Viktorínova vítězství oslabilo moc strany kazatelů, jejichž

¹²⁹ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 618–619.

¹³⁰ TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy VII*, s. 160.

¹³¹ PALACKÝ, František, *Starí letopisové čeští*, Praha 1941, s. 165.

¹³² ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 619.

¹³³ TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy VII*, s. 162–163.

¹³⁴ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 618.

vůdce Nicolas Tempelfeld odešel z veřejného života a s ním i mnoho dalších.¹³⁵ Ani nyní se tedy Jiří neodvážil Vratislav přímo napadnout. Byl si zřejmě velice dobře vědom, že rozsáhlejší ofenziva proti katolické Vratislavi by mohla uspíšit křížové tažení díky velké podpoře ze strany papežské kurie. Během dalších let se stalo Slezsko a Frankenštejn místem bojů ještě několikrát. Velkou roli v těchto útocích hrálo Kladsko, které bylo věrno Poděbradům. Stalo se terčem i během tažení Jindřicha Minsterberského na podzim 1469.

4.3. Křížová výprava proti Českému království

Porážky odbojných stavů a ztráta mnoha opěrných bodů donutila opozici k jednání o smíru. Nejdříve uzavřel Jan z Rožmberka s pány panské jednoty mír.¹³⁶ Zdeněk ze Šternberka a papežský legát Rudolf se poté rozhodli zaměřit svá diplomatická jednání k polskému králi Kazimírovi, kterému byla nabídnuta česká koruna. Ten ovšem, zřejmě dobře si vědom složitých poměrů v českých zemích a síly současného krále, nehodlal ohrožit své vztahy s Jiřím. Proto ani dříve, ani nyní, na vábení z Říma nedal. Zelenohorskou jednotu vnímal více jako odbojné stavy proti právoplatnému vládcovi než bojovníky za pravou víru, byl prostředníkem při vyjednávání příměří mezi oběma stranami.¹³⁷

Polský král po svých poslech nejdříve přesvědčoval Jiřího, aby se usmířil s papežem. Na to Jiří odpověděl, že hodlá zachovat věrnost Římu, ale že papež jeho osobu zasypává falešnými obviněními. Poté se Kazimír přimlouval za odbojné stavy, aby byl český král ochoten uzavřít příměří a upustil od obléhání Konopiště. Nakonec bylo dohodnuto příměří trvající do ledna, které bylo poté prodlouženo do května následujícího roku. Bylo však stanoveno několik podmínek týkajících se Konopiště. Král s nevolí upustil od jeho obléhání, ale z hradu nesmělo být nic odváženo a zároveň se tam nesměly dovážet potraviny mimo

¹³⁵ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 247.

¹³⁶ „Příměří mezi jednotou, panem Janem z Rosemberka a jednotou panskou.“ *Archiv český IV*, s. 147.

¹³⁷ MACEK, Josef, *Jiří z Poděbrad*, s. 190–191.

základní potřebu stávající posádky.¹³⁸ Šlo mu o to, aby příměří nebylo využito k novému opevnění a připravení hradu proti dalšímu obléhání.

Křížová výprava proti králi Jiřímu byla papežem vyhlášena již 23. prosince roku 1466 spolu s prohlášením o sesazení Jiřího z trůnu. Nicméně díky Jiřího obratné politice nebylo nijak snadné najít velitele této křížové výpravy. Jeho blízké diplomatické styky s francouzským a polským králem tyto dva kandidáty zcela eliminovaly. Stejně tak se papež pokoušel hledat mezi říšskými knížaty, kteří ale trvali na své neutralitě.¹³⁹ Tato spojení si Jiří zajistil již na začátku své vlády svatbami svých dětí.¹⁴⁰ Syn Jindřich byl nejdříve zasnouben roku 1460 a poté roku 1467 oženěn s Uršulou Braniborskou, dcerou braniborského markraběte Alberta III. Achilla. Dcera Zdena – Sidonie poté za saského vévodu Albrechta Odvážného.¹⁴¹

Na říšském sněmu, konaném v létě 1467 v Norimberku, nebylo svoleno k žádným válečným operacím proti českému králi. V květnu následujícího roku polský král odmítl posla Zdeňka Konopištského ze Šternberka s nabídkou královské koruny. Nicméně na sněmu v Jihlavě se katolická opozice vyslovila pro nástup Jagellonců na český trůn. To bylo klíčové ve světle dalších událostí a pro Jiřího rozhodnutí nabídnout český trůn Jagelloncům a ustoupit tak z požadavku volby jednoho z jeho synů.¹⁴²

¹³⁸ *Odpovědi poslům krále Kazimíra od krále Jiřího. (Archiv český IV, s. 147–150.)*

¹³⁹ MACEK, Josef, *Jiří z Poděbrad*, s. 190–195.

¹⁴⁰ JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice IV*, s. 41–47.

¹⁴¹ ŠANDERA, Martin, *Jindřich starší z Minsterberka*, s. 20–30.

¹⁴² ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny země VI*, s. 250–252.

4.4. Zapojení Matyáše Korvína do války

Do začátku roku 1468 byla situace strany českého krále poměrně příznivá. Domácí opozice se ukázala jako příliš slabá, aby mohla králi způsobovat větší obtíže a křížová výprava se omezila na menší kontingenty napadající pohraničí českého království, které byly buď poraženy, nebo šlo jen o krátký nájezd s opětovným stažením se za hranice. V okolních zemích nebyla dosud větší vůle podniknout vojenské tažení proti českému království.¹⁴³ Na začátku roku 1468 se situace rapidně změnila, když se do konfliktu zapojil i Uherský král Matyáš Korvín. Vstup Matyáše do války byl dozajista zlomovým okamžikem. Vzhledem k průběhu dalších událostí je patrné, že tento Matyášův krok českou stranu nanejvýš zaskočil a překvapil. Křížová výprava, vyhlášená už o rok dříve, doposud znamenala spíše menší lokální konflikty.¹⁴⁴

Mladý uherský král se postavil do čela křížové výpravy zřejmě s úmyslem materiálního i územního zisku. I jeho tažení bylo však ztíženo faktem, že ani po jeho zapojení do války se nepřidal žádný z říšských knížat ani dalších evropských monarchů, jako například polský král, který k tomu byl přesvědčován.¹⁴⁵ Uherský sněm navíc nepovolil Matyášovi použít Uherskou hotovost k této útočné válce, tudíž se musel opírat o sice kvalitní, nicméně nepřilíš početné nájemné vojsko. Proti němu zde stál o generaci starší král Jiří z Poděbrad, který se již touto dobou potýkal s vážnými zdravotními problémy. Tento obrat ve válce byl pravděpodobně pro rodinu českého krále velice překvapivý a ve svém důsledku pohřbil jakékoli naděje na nástupnictví Jiřího synů.¹⁴⁶

Vojsko českého krále sice postačovalo na potlačení vnitřní opozice, ale jeho organizace měla velké nedostatky. Systém zemské hotovosti byl i v případě obrany země velice limitován. Svolaná hotovost měla povinnost se na vlastní náklady vyzbrojit a držet v poli pouhé čtyři týdny. Po této lhůtě, pokud ji chtěl král držet v poli dále, musel zaplatit.¹⁴⁷ To může být důvodem, proč Jiří několikrát svojí svolanou hotovost rozpustil a před Matyášovým vojskem se stáhl. Tuto situaci opakoval během válek s Matyášem Korvínem

¹⁴³ FRANKENBERGER, Otakar – LÍBAL, Dobroslav, *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 721–725.

¹⁴⁴ BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, s. 133.

¹⁴⁵ DLUGOSZ, Jan, *Jana Dlugosza Roczniki*, s. 235–240.

¹⁴⁶ FELCMAN, Ondřej – FUKALA, Radek, *Poděbradové: rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008 s 63–82.

¹⁴⁷ KLUČINA, Petr – Richard MARSINA – Andrej ROMANÁK. *Vojenské dějiny Československa: I. díl*, Praha 1985, s. 116–117.

hned několikrát. Důvodem tohoto počínání mohla být zhoršující se finanční situace královské rodiny. Ve své volební kapitulaci se k zaplacení těchto dluhů po smrti krále Jiřího uvolil nově zvolený král z rodu Jagellonců, Vladislav.¹⁴⁸ Poměry na začátku roku 1468 byly tedy celkem vyrovnané.

Po uzavření příměří se zelenohorskou jednotou vyhlásil Viktorín 8. ledna 1468 nepřátelství císaři Fridrichovi III., jako rakouskému vévodovi, a vpadl do Rakous, vyslán zřejmě na popud krále Jiřího. S vojskem se dostal až k Dunaji ke Štokerau (německy Stockerau) a „činil jest škody veliké Rakušanuom“.¹⁴⁹ Císař se rozhodl požádat o pomoc uherského krále Matyáše, se kterým zároveň zahájili jednání vůdci českomoravské katolické opozice. Matyáše, ačkoli se prohlašoval dobrým křesťanem, hnala spíše mocenská ambice, zřejmě viděl možnost získat českou korunu, kurfiřtský hlas a dost možná i císařskou hodnost. Jeho protičeská kampaň naplňuje všechny znaky dobovačného války.¹⁵⁰ Tyto Matyášovy ambice ale musely narazit na mocenské zájmy Jagellonců, které české stavy z obou stran viděly jako reálnou možnost k vyřešení nástupnictví na český trůn. Nepřátelství bylo vypovězené mezi Viktorínem a Fridrichem, jakožto rakouským vévodou, Staré letopisy přímo píšou, že byl vyslán králem Jiřím.¹⁵¹ Důvod této agrese není zcela jasný. Ve svých opovědních listech Viktorín císaři vyčítá mimo jiné jistý dluh vůči jeho otci, spíše, než o peníze jde však pravděpodobně o vyjádření nesouhlasu s císařovým postojem, a to hlavně vůči Jiřímu ze Steinu.¹⁵² Tento hornošvábský šlechtic se dostal do majetkového sporu s císařem a následně vykonával ve službách Jiřího z Poděbrad různé diplomatické úkony. Po jeho smrti v roce 1471 přešel do služeb Matyáše Korvína a stal se jeho předním diplomatem.¹⁵³ Jednalo se tedy pravděpodobně o Jiřího intervenci do lokálního sporu. Tomu by odpovídala i velikost sboru, který český král se svým synem vyslal.

V tento okamžik nabyl konflikt mezinárodního rázu a došlo k tažení cizích vojsk na území českých zemí. Jiří vytáhl Viktorínovi na pomoc s vojskem, avšak obě strany se zpočátku odhodlávaly spíše k menším akcím a vyhýbaly se velkému otevřenému střetu. Matyáš se k tomuto kroku připravoval a hledal spojence v zemích Koruny české. Měl podporu císaře

¹⁴⁸ Volební kapitulace. O placení dluhů Jiřího Synů dále v listech minsterberských knížat. (*Archiv český* I, s. 305–308.)

¹⁴⁹ PALACKÝ, František, *Starí letopisové čeští*, Praha 1941, s. 166.

¹⁵⁰ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 250–251.

¹⁵¹ BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, s. 136.

¹⁵² Opovědní list Viktorínův Fridrichovi – *Scriptores Rerum Silesicarum IX.*, 1874, s. 253–254.

¹⁵³ MARKGRAF, Hermann, *Allgemeine Deutsche Biographie*, Leipzig 1893, s. 608–613.

i papeže a vyjadřovali mu ji i vnitřní nepřátelé Jiřího, kterými byly v první řadě katolická města a jednota zelenohorská, v čele s panem Zdeňkem Konopištským ze Šternberka. Dne 31. března 1468 vyhlásil Matyáš Viktorínovi nepřátelství a vyrazil s vojskem z Trnavy. V opovědním listu Viktorínovi udal jako důvod útok na císaře.¹⁵⁴ Jiří vyrazil svému synovi na pomoc s narychlo svolanou zemskou hotovostí, do které se zapojily hlavně kontingenty měst. Disponoval vozovou hradbou a zřejmě 12 000 až 13 000 vojáky, při čemž většinu tvořila pěchota. Jízdních bylo mezi 1500 až 3000, což odpovídá běžnému poměru jízdy a pěchoty po husitských válkách. Stejný poměr můžeme ale nalézt i později, například ve sněmovním zápise z roku 1470, kde se jedná o ustanovení požadavků na počty ozbrojenců krajských hotovostí.¹⁵⁵

Matyáš mohl celkem disponovat asi 15 000 muži. Eschenloer uvádí kolem 14 000, z toho polovinu jezdců.¹⁵⁶ Zdeňk Konopištský ze Šternberka udává ve svých dopisech nejdříve 12 000 a poté 8 000 jezdců a několik tisíc vojáků pěchoty. Olomoucký Biskup Tas mluví o 16 000 mužích. Dále zmiňuje vozovou hradbu a na 50 různě velkých děl. Frankenberg dále udává 1000 mužů ze Srbska vedených Vukem Brankovičem. Většinu uherského jezdeckva ovšem netvořili těžkooděnci, ale lehká jízda vyzbrojena kopím a luky a šípy. Ta byla utvořena z tzv. banderií, tedy hotovostí menší šlechty, tvořených z jednotlivých komitátů a pak pánů a prelátů, kteří měli komitáty vlastní. Dále zde byli Kumáni, Jazygové a královská města.¹⁵⁷ Takto vyzbrojení jezdci se vyznačovali velkou manévrovatelností a byli vhodní na rychlé výpady, při kterých si mohli částečně od nepřítele udržovat odstup. Zároveň však nebyli příliš připraveni pro přímý útok.

Matyáš nejdříve vyslal na pomoc císaři 2000 pěších vojáků a 300 jízdních, kteří se odebrali na Moravu ke Zdeňkovi ze Šternberka, aby „odrazili kacířské vojsko“. Viktorín, který se zrovna nacházel ve Štokeravě a byl uzavřen Rakušany, se tak díky této uherské přesile ocitl v obklíčení a nemohl doufat, že město udrží. Jiří vyslal napřed pomocný sbor vedený jeho druhým synem Jindřichem k hranicím Moravy a Rakouska Viktorínovi na pomoc. Viktorín opustil s menším sborem Štokeraavu, spojil se s Jindřichem a oba odjeli na Moravu. Zbytek jeho sboru byl ve městě sevřen Rakušany a brzy musel kapitulovat.¹⁵⁸

¹⁵⁴ TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy VII*, s. 199–203.

¹⁵⁵ Sněmovní zápis o hotovosti veřejné v krajích pro obhájení země české. (*Archiv český IV*, s. 441–444)

¹⁵⁶ ESCHENLOER Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 705–710.

¹⁵⁷ FRANKENBERGER, Otakar – LÍBAL, Dobroslav. *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 70.

¹⁵⁸ BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, s. 136.

Zatímco Matyáš táhl se svým hlavním sborem z okolí Bratislavy a Viktorínovy síly, nyní už bez svého velitele, byly obleženy ve Štokeravě, zastavil se Jiří s vojskem nedaleko Znojma a vyčkával Matyášova vpádu na Moravu. Matyáš se položil u městečka Lavy (dnes Laa an der Thaya¹⁵⁹). Obě vojska dokončila nástup zřejmě už kolem 20. dubna. Proti vojsku vyslal Františka z Háje s oddílem jezdeckva, aby provedl klamný útok, ale předstíraný útek se změnil ve skutečný. Oddíl se stáhl k malé tvrzi Martinice. Jiří se rozhodl tento nepočetný oddíl nepřátelského vojska zničit či zajmout. Nařídil proto přesun vojska k této tvrzi, přičemž zřejmě využil pochodové formace vozového šiku, v němž jelo více řad vozů vedle sebe, a vojsko pochodovalo mezi nimi. Takto zorganizovaný přesun byl méně nápadný a byl mnohem lépe zabezpečen proti napadení nepřítelem a kolona byla mnohem kratší.

Matyáš nevyslyšel naléhání Zdeňka ze Šternberka, aby na Jiřího zaútočil dřív, než zvládne uzavřít vozovou hradbu. Tvrz byla dobyta a Matyášovi muži, včetně jejich velitele Františka z Háje, padli do zajetí. Ten byl následně vyměněn za Viktorínovy muže zajaté u Stockerhau¹⁶⁰ Kolem 8. května Jiří během noci vyklidil pole. Za dne by bylo odpoutání od nepřítele zřejmě příliš riskantní. Eschenloer ve své kronice zmiňuje ztráty, které Jiří utrpěl při tomto ústupu. Jiří se stáhl z Moravy a rozpustil hotovost, která se sama mohla vyživovat pouze čtyři neděle.¹⁶¹ Tento krok je poněkud překvapující, neboť tím byla zanechána na pospas velká část Moravy Matyášovým vojskům. Na Matyášovu stranu se přidala největší moravská města jako například Brno, Jihlava, Znojmo a Olomouc. Již během operací u Lavy se stalo jeho hlavní základnou Znojmo.¹⁶² Eschenloer píše, že zde byl Matyáš položen s vojskem, když se rozhodl pokračovat ve svém tažení směrem k Třebíči.¹⁶³

¹⁵⁹ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI.*, s. 253.

¹⁶⁰ FRANKENBERGER, Otakar – LÍBAL, Dobroslav. *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 72–74.

¹⁶¹ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 723.

¹⁶² KALOUS, Antonín, *Matyáš Korvín*, s. 129.

¹⁶³ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 723

4.5. Zkáza Třebíče

V Třebíči zanechal Jiří malý sbor vedený jeho synem Viktorínem a Václavem Vlčkem z Čenova. Vratislavský rukopis Starých letopisů českých uvádí, že ho zanechal „s lidem několika tisícův“. ¹⁶⁴ Eschenloer se zmiňuje o více než 500 koních a zdůrazňuje kvality těchto jezdců. Dá se tedy předpokládat, že se jednalo o kvalitně vyzbrojené vojáky. Matyáš zareagoval rychle a vyslal své jezdectvo posílené o pěchotu na tažných koních, čímž vytvořil velice rychlý a velký vojenský sbor. Eschenloer uvádí 10 000 mužů. ¹⁶⁵ Dále kroniky Eschenloerova, Dlugoszova i Staré letopisy české líčí události dosti podobně. Matyáš poplenil a zapálil okolí města Třebíče. Prameny popisují, že zde došlo k boji mezi oběma vojsky, přičemž boj zřejmě začal Viktorín. Nicméně zřejmě špatně odhadl sílu nepřítele a za velkých ztrát se stáhl do opevněného třebíčského kláštera. Měšťané se pokusili o odpor, ale byli přemoženi a město bylo vypáleno. ¹⁶⁶ Poměrně podrobně popisuje události Eschenloer, který zmiňuje, že z města „nezbylo nic, než holé zdi“. Měšťané, kteří se nedostali včas do kláštera, byli pobiti nebo zajati. Uherské vojsko získalo mnoho kořisti.

Eschenloer dále uvádí, že byl klášter obehnán vozovou hradbou, příkopy a klasickým systémem obležení, aby se nikdo nedostal ven. Brzy začalo Viktorínovo vojsko trpět nouzí. Uvěznění museli jíst koně a nezemleté obilí. Mnoho zde obležených zemřelo na zranění nebo hladem, a dokonce byli i někteří „nepotřební“ měšťané vyhnáni ven, kde byli buď zabiti nebo padli do zajetí. ¹⁶⁷ Jiří zareagoval rychle a svolal opět zemskou hotovost, aby mohl vyrazit na pomoc svému synovi. Opakoval stejný postup jako v případě Viktorínova obležení v Rakousku a vyslal napřed část vojska vedenou Viktorínovým mladším bratrem Jindřichem. ¹⁶⁸ Tento předvoj se položil nedaleko Matyášova vojska. Staré letopisy tvrdí, že udělal taktickou chybu a položil se pod jakýmsi vrškem, odkud je Matyáš mohl ostřelovat. ¹⁶⁹

Václav Vlček z Čenova, který se těchto akcí také účastnil, posléze ve svém řádu popisuje podobnou situaci, kdy je třeba se položit na vršku, tedy vyvýšeném místě, odkud je možné

¹⁶⁴ BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, s. 136.

¹⁶⁵ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 723.

¹⁶⁶ BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, s. 136–138. Dále: DLUGOSZ, Jan, *Jana Dlugosza Roczniki*, s. 724–726.

¹⁶⁷ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 724–726.

¹⁶⁸ TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy*, s.208–210.

¹⁶⁹ PALACKÝ, František, *Starí letopisové čeští*, Praha 1941, s. 167.

nepřítele ostřelovat a sám nebýt na dostřel.¹⁷⁰ Jindřich se ale nenechal vylákat harcíři z vozové hradby a vyčkával příchodu zbytku vojska vedeného jeho otcem. Eschenloer popisuje vojsko o síle 24 000 pěších a 3000 jezdců.¹⁷¹ Toto číslo se však zdá být poněkud nadsazené.

Podle mnohých zpráv byl schopen Jiří takto velké vojsko postavit, nicméně je nepravděpodobné, že v takto krátkém čase. Zde se tedy mohl kronikář splést a zaměnit toto číslo například se situací u Lavy. Korespondence mezi členy zelenohorské jednoty mluví o osmi až desíti tisících mužích. Shodují se však v tom, že vojsko českého krále disponuje pouze malým počtem jezdců, neboť většina zůstala uzavřena v klášteře.¹⁷² Dne 6. června 1468 se Viktorín s částí svých mužů probil k otcově a bratrově vojsku. Zbytek mužů ovšem opět zůstal v klášteře, a tak se opakovala situace od Stokerhaw.¹⁷³ Dne 15. června tato posádka kapitulovala. S klášterním majetkem bylo naloženo jako s válečnou kořistí, a když se 20. června Matyáš rozhodl od Třebíče odtáhnout, nechal za sebou trosky vypáleného města, které prakticky přestalo na několik let existovat.¹⁷⁴ Hlavní záměr této Matyášovy rychlé vojenské akce, kterým bylo pravděpodobně Viktorína porazit a zajmout, se nevydařil.

Matyáš se stáhl se svým vojskem k Brnu, které mu otevřelo své brány a začal obléhat brněnský hrad Špilberk, jehož posádka byla i nadále věrna Jiřímu z Poděbrad. Dále pak zaútočil na další Jiřího opěrné body na Moravě, jako Uherské Hradiště a klášter Hradiště u Olomouce. Tyto akce měly za cíl na jedné straně oslabit Jiřího postavení na Moravě a získat další podporu pro tažení proti českému králi, a na straně druhé to byl pokus o donucení českého krále k dalším akcím. Bez pomoci odbojných stavů Českých zemí nemohl Matyáš doufat ve větší úspěch, neboť zemská hotovost, kterou český král proti Matyášovi svolával, byla příliš silná a Matyášovo vojsko nebylo dost velké. Jiří se ani nenechal vyprovokovat k větší akci v poli, která by ovlivnila výsledek války během jedné bitvy.

Poděbradova reakce přišla vzápětí. Na přelomu září a října 1468 vyslal na pomoc klášteru Hradiště svého věrného služebníka Zdeňka Kostku z Postupic s vojskem čítajícím 5000

¹⁷⁰ SVEJKOVSKÝ, František, *Staročeské vojenské řády*, s. 47.

¹⁷¹ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 724–726.

¹⁷² FRANKENBERGER, Otakar – LÍBAL, Dobroslav, *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 98–99.

¹⁷³ Tamtéž, s. 167–168.

¹⁷⁴ FIŠER, Rudolf – NOVÁČKOVÁ, Eva – UHLÍŘ, Jiří, *Třebíč. Dějiny města I.*, Brno 1978, s. 55–56.

ozbrojenců.¹⁷⁵ Podle kronikáře Eschenlora bylo jeho cílem přepadnout hrad Zvole, který drželi bratři zvolští, kteří se k Matyášovi přidali. Nedaleko se nacházelo vojsko Františka z Háje u Olomouce, Matyášova věrného hejtmana českého původu, dobře znalého české taktiky. Tento pramen líčí událost tak, že byl Kostka se svým vojskem přepaden v noci na 1. října bez vozové hradby. Bylo zajato 700 mužů a stejný počet zajat. Zbytek vojska se rozutekl a vozy i děla padly do nepřátelských rukou. Kostka byl těžce raněn a zemřel druhý den v Zábřehu. Eschenloer toto vidí jako boží trest nad kacíři a zároveň zdůrazňuje důležitost Zdeňka pro Jiřího, který mu údajně věřil více než svým synům.¹⁷⁶

Nicméně je stěží uvěřitelné, že by tak zkušený hejtman jako Zdeněk Kostka z Postupic, nebyl v noci kryt vozovou hradbou. Například soudobý vojenský řád Albrechta Achila z roku 1462 klade velký důraz na zabezpečení tábora během noci.¹⁷⁷ Báseň o válce s Uhry ze Starých letopisů považuje za důvod tažení posílení kláštera Hradiště u Olomouce.¹⁷⁸ Vratislavský rukopis Starých letopisů líčí události bitvy u Zvole tak, že bylo vojsko připraveno k boji s nepřítelem, ale položilo vozovou hradbu ve špatném, bahnitém terénu a zřejmě mimo dostřel na vojsko Františkovo. Proto se rozhodli přesunout vozovou hradbu pomocí vozového šiku. Během tohoto přesunu došlo k problému, kdy při napadení čela vojska vnikla při spěchu zadního voje mezera, do které vnikla Františkova jízda a způsobila vojsku velké ztráty.

Z těchto líčení není zcela jasné, jestli se udály obě tyto události či opravdu došlo k onomu nočnímu přepadu, jak ho líčí Eschenloer, nebo zda došlo k porážce a smrtelnému zranění Zdeňka z Postupic již při této situaci vylíčené Starými letopisy. Zpráva o Zdeňkově smrti je v nich však napsána až později.¹⁷⁹ Ať tak či onak toto tažení bylo pro Jiřího z Poděbrad velkým fiaskem. Ztratil zde mnoho ozbrojenců, bojových vozů a dělostřelectva a v neposlední řadě jednoho ze svých nejbližších rádců, velitelů a nejvyššího mincmistra Království českého, Zdeňka Kostku z Postupic.

¹⁷⁵ KLUČINA, Petr, Richard MARSINA – Andrej ROMAŇÁK. *Vojenské dějiny Československa: I. díl*. Praha 1985. s. 305–310.

¹⁷⁶ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 734–736.

¹⁷⁷ XIV. Řád vozový markrabí Albrechta brandenburského z roku 1462, in: TOMAN, Hugo, *Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy*, Praha 1898, s. 441–444.

¹⁷⁸ PALACKÝ, František, *Starí letopisové čeští*, 1941, s. 402–403.

¹⁷⁹ BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z rukopisu Křižovnického*, s. 277–279 a *Staré letopisy z rukopisu Vratislavského*, s. 138.

Druhá polovina roku 1468 byla pro českého krále velice nepříznivá. Ztrácel zbytky svých opěrných bodů ve vedlejších korunních zemích a postupně se od něho odvraceli i další spojenci. V září se od krále odklonili České Budějovice, které přijaly Matyáše Korvína za ochránce. Jan z Rožmberka se opět vrátil na stranu zelenohorské jednoty. Šternberkové se 8. října zmocnili hradu a města Polné, dědictví po Hynce Ptáčkovi. Krom Zdeňka z Postupic zemřel i Burian Starší Trčka z Lípy a po bitvě u Turnova Jindřich Kruhlata z Michalovic.¹⁸⁰ Posádka v klášteře Hradiště u Olomouce kapitulovala dle Eschenloera 11. října.¹⁸¹ Báseň o válce s Uhry obsažena ve Starých letopisech, králi vyčítá, že vyklidil Moravu, další korunní zemi ve verši: „*A tu se král nemúdrého skutku dopustil, že lid od sebe rozpustil a moravské pány, města, hrady vše opustil*“.¹⁸²

4.6. Vedlejší tažení křížové výpravy do Čech v roce 1468

Křížová výprava byla z počátku nejednotná a šlo jen o jednotlivé vpády z okolních zemí na území Českého království. Ze západu byla napadána hranice s Bavorskem u Domažlic, Klatovska a Chebska. Dne 30. srpna 1466 byl v Řezně obnoven rytířský spolek Jednorožce, který byl velice nepřátelský ke „kacířům a nevěřícím“ a boj proti nim měl i ve své zakládající listině. K prvnímu střetu došlo snad již 22. září 1466 u Domažlic, poté mělo dojít minimálně ke dvěma velkým střetům u Nýrska a to 12. ledna a 2. července, které skončily drtivým vítězstvím Čechů.¹⁸³ Následovalo zřejmě mnoho menších vpádů, plenění. K velké bitvě došlo pak mezi 10. a 15. říjnem opět u Nýrska, kdy do této oblasti vtrhlo silné bavorské vojsko opatřené vozovou hradbou. Oldřich Janovský z Janovic, kterému panství patřilo, domluvil vydání města za bezpečný odchod obyvatel s majetkem, který unesou, ale ti byli i přes tento slib napadeni. Křížáci se utábořili v oblasti a plenili okolí. Dne 15. října pak došlo k bitvě, ve které padlo mnoho bavorských šlechticů.¹⁸⁴ Staré letopisy české, jak

¹⁸⁰ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 255–257.

¹⁸¹ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 736.

¹⁸² PALACKÝ, František, *Starí letopisové čeští*, 1941 s. 402–403.

¹⁸³ JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice IV*, s. 68–75.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 95–100.

Vratislavský, tak Křížovnický rukopis, líčí počínání křížáků jako obvykle velice krutě, stejně tak i následnou pomstu Čechů.¹⁸⁵

Dalším významným vpádem, tentokrát do oblasti severovýchodních Čech, bylo tažení z Horní Lužice, vrcholící bitvou u Turnova. Vojsko mělo sílu asi 7000 pěších a 1000 jezdců, tažení se účastnil syn Zdeňka Konopišťského ze Šternberka, Jaroslav, a slezský vévoda Jindřich Hlohovský. Hranice překročilo 29. května 1468 a vydalo se směrem k Turnovu. Na obranu proti nim sebrali místní lidé, věrní králi Jiřímu z Poděbrad, vojsko asi o 3000 pěších a pouze 200 jezdců, pod velením Jindřicha z Michalovic a Felixe z Valdštejna. Uzavřeli se do vozové hradby na opačném břehu řeky Jizery. K bitvě došlo 3. června, kdy část lužického vojska zaútočila na vozovou hradbu a byla těžce poražena. Přesto, že byl útok krvavě odražen, nebyla na české straně dostatečná síla, aby mohlo dojít k okamžitému výpadu a pronásledování nepřítele. Ten zatím vypálil Turnov a okolní vesnice a poté se rozhodl k ústupu, neboť mu začal docházet proviant. Při ústupu Lužičanů, brodících se přes řeku, prokopali obránci hráze a tím způsobili zvýšení hladiny v řece. Mnoho vojáků a koní se utopilo. Velká část kořisti, kterou při plenění získali, padla opět do rukou Čechů. Eschenloer opět popisuje krutosti, které lužické vojsko na území Čech páchalo a považuje tyto činy za důvod prohry, za boží trest.¹⁸⁶ Jiří z Poděbrad byl tou dobou zaměstnán Matyášem Korvínem na Moravě a bojů se tedy vůbec nezúčastnil. Následovalo několik dalších vpádů na území Čech, které se většinou omezily na plenění a pálení následované opětovným stažením za hranice.¹⁸⁷ V bitvě byl smrtelně raněn Jiříkův podporovatel Jindřich Kruhlata z Michalovic a s ním vymřel i celý jeho rod.¹⁸⁸

V jižních Čechách došlo k bojům také. Dne 31. srpna 1468 Jan z Rožmberka opět změnil stranu a odvrátil se opět od krále Jiřího směrem k zelenohorské jednotě. Na to zareagovali Vodňanští, kteří začali pustošit Rožumberské statky. Jindřich z Hradce a Jan ze Šternberka provedli klamný útok na Vodňany, aby místní vylákali k pronásledování. Ti vyrazili s 1200 muži a 60 vozy, což opět odpovídá 18 mužům přiděleným k vozům a 120 jezdcem, tedy desetině celého vojska. Když procházelo vodňanské vojsko úzkou soutěskou, kde mohlo táhnout pouze v jednom pochodovém proudu, bylo přepadeno nepřítelem. Třetina mužů

¹⁸⁵ BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z rukopisu Křížovnického*, s. 277–279 a *Staré letopisy z rukopisu Vratislavského*, s. 136.

¹⁸⁶ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 721–725.

¹⁸⁷ FRANKENBERGER, Otakar – LÍBAL, Dobroslav, *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 85–90.

¹⁸⁸ BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, Praha, 1937 s. 140, dále ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 725.

padla nebo byla zajata. Zbytek se stáhl k Vodňanům a zanechal za sebou všechny své vozy a děla, která následně padla do rukou nepříteli jako kořist.¹⁸⁹

4.7. Události roku 1469, bitva u Vilémova

Ve 2. polovině roku 1468 se Matyáš na krátko stáhl z Moravy a zanechal zde pouze sbor vedený Františkem z Háje. Této situace nebyli český král, ani jeho spojenci schopni nijak využít ve svůj prospěch. Již v lednu následujícího roku byl však Matyáš zpět a připraven pokračovat ve svém tažení. Hrad Špilberk, jehož posádka byla věrná Poděbradovi, musel 12. února kapitulovat. Brzy na to se spojil nedaleko Chrudimi s českými katolickými pány a odhodlal se k rozhodujícímu kroku, k napadení Čech.¹⁹⁰ Vypravil se směrem ke Kutné Hoře, bohatému královskému městu, které i v této době nadále zásobovalo královskou pokladnu stříbrem. Jeho dobrá poloha by byla v případě obsazení velice dobrou základnou k dalším operacím na území Čech. Armáda, se kterou Matyáš z Brna vytáhl, byla spíše střední velikosti a rozhodně nemohl doufat, že by jen s její pomocí Čechy dobyl. Kronikář Eschenloer zmiňuje 5000 pěších a 4000 jezdců. Zřejmě doufal i v podporu Slezanů, kteří s pomocí opět váhali, mimo jiné i kvůli špatnému počasí.¹⁹¹ Dlugosz zde popisuje vojsko 10 000 jezdců a 6000 pěchoty. Toto číslo se však zdá velice nepravděpodobné, neboť by takové vojsko bylo uprostřed zimy velice obtížné zásobovat.

Jiří zatím sbíral vojsko, aby mohl ke Kutné Hoře vyrazit. Podle Dlugosze mělo čítat 18 000 pěších a 5000 jízdních. Tedy celkem 23 000 ozbrojenců. Toto číslo je opět velice nepravděpodobné vzhledem ke ztrátám utrženým minulý rok a příliš vysokému počtu jezdeckva.¹⁹² Strážlivější jsou zde opět počty Eschenloerovi, který píše o 12 000 vojácích. Zdůrazňuje Jiřího celkovou přesilu, ale mnohem menší počet jezdců. Jeho vojsko rostlo každým dnem, kvůli strachu z Matyáše.

Matyáš vyrazil a cestou plenil a páčil. Sbor zelenohorské jednoty se zatím pokusil neúspěšně obsadit Chrudim. Když se oba sbory spojily, docházelo zde zřejmě k nějakým

¹⁸⁹ FRANKENBERGER, Otakar – LÍBAL, Dobroslav, *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 91–92.

¹⁹⁰ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 255–257.

¹⁹¹ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 744.

¹⁹² DLUGOSZ, Jan, *Jana Dlugosza Roczniki*, s. 242.

nejasným potyčkám mezi oběma vojsky, kdy měl český král utržit ztráty na jezdecktu, ale Matyáš málem upadl do zajetí.¹⁹³ Pokračoval však dál. Vypálil Heřmanův Městec a pokusil se obsadit hrad Lichnici, který mu měl údajně být vydán zradou, ale to se nepodařilo, a Matyáš neobsadil důležitý průsmyk. K Chrudimi přitáhl dne 19. února a Jiří proti němu vyrazil z Kutné Hory 24. února. Jiřímu se podařilo Matyášovi u Vilémova vpadnout do zad a obklíčit ho. Matyáš nemohl nikam ustoupit, bránily mu v tom Železné hory.¹⁹⁴

V nastalé situaci se schylovalo k bitvě. Přesto došlo, ke zklamání české strany, k diplomatickému jednání mezi oběma králi a uherské vojsko smělo vyklidit pole. Matyáš na první pohled neměl jinou možnost než utkat se s Jiřího vojskem. Věděl, že nyní nemá oproti Jiřímu výhodu mobility, nemůže zde uplatnit některý z dřívějších přístupů používaných proti vozové hradbě. Nemohl přepadnout vojsko během přesunu a nemohl ho ani vyhladovět. Na druhé straně situace českého vojska nemusela být o moc lepší. K impulzu ke svolání hotovosti došlo již v lednu, a tak byla držena v poli dlouho.¹⁹⁵ Ačkoli odhodlání Čechů k boji bylo dle všeho velké, což sám Matyáš přiznal krutostmi, které jeho vojsko páchalo, nebyly české možnosti v tomto příliš velké.¹⁹⁶

Jak již bylo řečeno, české vojsko nemělo příliš velkou útočnou sílu a spoléhalo na nepřátelský útok. Bylo tedy nutné, aby se Matyáš pokusil probít. Pokud by však byl v takovéto akci úspěšný, mohlo by dojít k příliš těžké porážce českého vojska, kterou Jiří nechtěl zbytečně riskovat. Matyášovu vojsku sice docházely zásoby, ale český král si nemusel být sto procentně vědom stavu uherského vojska.¹⁹⁷ Špatné počasí, sníh, zima a snad i špatný zdravotní stav českého krále. To všechno mohly být další důvody, proč se rozhodl přijmout nabídku posla uherského krále nabízejícího diplomatické řešení. Ten skrze Albrechta Kostku z Postupic, kterého zřejmě kdesi před tím zajal, poslal do českého ležení nabídku k jednání. K tomu došlo 27. února 1469 v Uhrově.¹⁹⁸ Nemáme přesné informace o tomto jednání, známe pouze jeho výsledek.

¹⁹³ ESCHENLOER, Peter, *Geschichte der Stadt Breslau*, s. 744–745.

¹⁹⁴ PALACKÝ, František, *Starí letopisové čeští*, Praha 1941 s. 402–403.

¹⁹⁵ FRANKERBERGER, Otakar, *Husitské válečnictví po Lipanech*, Praha 1960, s. 100–102.

¹⁹⁶ DVORSKÝ, FRANTIŠEK, Tři vášnivé projevy z války za krále Jiřího z let 1467, 1468 a 1469, (*Archiv český* XX. s. 541–563)

¹⁹⁷ FRANKERBERGER, Otakar, *Husitské válečnictví po Lipanech*, Praha 1960. s. 100–102.

¹⁹⁸ PALACKÝ, František, *Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě* IV., Praha 1860, s. 488–499.

Ačkoli byli Češi jeho rozhodnutím zklamáni, Jiří si zřejmě uvědomoval rizika, která by střetnutí v poli s sebou nesla. K přímému střetu se neodvážil do té doby v mnohem příznivějších podmínkách a boj ve špatném počasí, sněhu a s hotovostí drženou v poli dlouhou dobu se zřejmě nezdál nejlepším řešením. Dalším důležitým aspektem je fakt, že tímto příměřím se Jiří zbavil plenitelů na svém území a získal další čas. A tak došlo k uzavření příměří do 3. dubna, později prodlouženého až do 11. května. Matyáš slíbil vrátit všechny dobyté pevnosti na území České koruny a dále slíbil českému králi pomoc ve sporu s papežem ohledně kompaktát, což bylo pro českou stranu jistě důležitým a lákavým bodem této dohody, neb byla hlavním mezinárodním důvodem celé této války a křížové výpravy proti Čechům. Bohužel, sliby dané uherským králem byly plané.¹⁹⁹ Odvážné hodnocení, které se často objevuje v české literatuře, a i ve výtvarném umění, považující Jiřího z Poděbrad za jasného vítěze bitvy u Vilémova, je tedy více než přehnané. Z toho zároveň však i vyplývá, že toto diplomatické řešení bylo pragmatickým vyústěním nastalé situace.

¹⁹⁹ PALACKÝ, František, *Starší letopisové čeští*, Praha 1941 s. 402–403.

5. Zmařené naděje na mír

5.1. Diplomatická jednání na Olomouckém sněmu, korunovace Matyáše králem a Jiřího reakce

Příměří mezi oběma králi vyděsilo katolickou opozici v Českých zemích. Svidničtí a Javorští nabízeli králi „věčný mír“ s tím, že mu ale nebudou pomáhat proti křesťanům. Matyáš a papežský legát Lorenzo Rovarella tyto snahy mírnili.²⁰⁰ Bylo dohodnuto diplomatické jednání na sněmu v Olomouci, který se měl původně konat již v březnu, ale začátek byl přesunut až na 7. dubna 1469. Matyáš v této době prakticky ovládal většinu vedlejších korunních zemí, Jiří z Poděbrad držel Prahu a ovládal většinu Čech. Rokování probíhalo mezi Olomoucí, kde sídlil Matyáš, a Šternberkem na Hané, ke se usídlil Jiří.²⁰¹

Oba velitelé nepřátelských vojsk odpřisáhli příměří. Na sněm vyslali své zástupce všichni páni z Čech, všechna moravská i česká města vyslala své zástupce. Stejně tak i papež a císař Fridrich. Ze Slezska poslali své posly jen Vratislavští a Svidničtí. Z Lužice a Šestiměstí nedorazil nikdo, místo toho dali svojí plnou moc Zdeňkovi ze Šternberka a Oldřichovi z Házmburka.²⁰² Od 12. dubna probíhalo mezi katolickou opozicí jednání o možnosti nabídnout Matyášovi českou korunu. Následně byl dne 17. dubna tento návrh přijat. Oficiální volba proběhla 3. května v Olomouci v přítomnosti ostráhomského arcibiskupa Jana Vitěze a vratislavského biskupa Rudolfa z Rüdesheimu.²⁰³

Ačkoli to ze začátku vypadalo, že spolu králové jednají až téměř přátelsky, neobešla se tato jednání bez excesů. Na začátku jednoho z prvních jednání odmítl Zdeňk Konopišťský ze Šternberka králi Jiřímu jako kacíři podat ruku. Dne 19. dubna vypukl ve městě Olomouci požár, jež zachvátil velkou část města. Následně došlo k plenění ze strany žoldnéřů, kterému učinil přítrž Matyáš, kořist vrátil a zloděje popravil. Eschenloer z tohoto požáru obviňuje přímo Jiřího. Následně popisuje akci, která se mohla jevit jako odvěta. Matyáš měl napadnout dvůr, kde byli služebníci Jiřího, přivedl je do Olomouce a před Jiřím je nechal popravit. Ten to přetrpěl. Takovýchto událostí je zde popisováno několik.²⁰⁴

²⁰⁰ ESCHENLOER, Petr, *Geschichte der Stadt Breslau*, Münster 2003, s. 745.

²⁰¹ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny VI*, s. 258–259.

²⁰² ESCHENLOER, Petr, *Geschichte der Stadt Breslau*, Münster 2003, s. 745–750.

²⁰³ KALOUS, Antonín, *Matyáš Korvín (1443-1490)*, České Budějovice 2009, s. 136–140.

²⁰⁴ ESCHENLOER, Petr, *Geschichte der Stadt Breslau*, Münster 2003, s. 745–750.

Volba Matyáše protikrálem opět zamíchala kartami a velice zhoršila postavení Jiřího z Poděbrad. V tuto chvíli bylo jasné, že už není naděje prosadit Jiřího syna na český trůn a válka bude nevyhnutelně pokračovat. Matyáš brzy po své volbě začal shánět vojsko na další tažení do Čech. Nejdříve si však zajistil holdování a přísahy věrnosti od vedlejších zemí Koruny české. Dne 26. května dorazil do Vratislavi, kde mu holdovala městská rada. V polovině června již Matyáše jako svého krále uznávala většina Slezska, velká moravská města a část šlechty, obojí Lužice a katolická opozice v českém království. Jiří ovládal větší část Čech, kde proti němu stála opozice zelenohorské jednoty a některých katolických měst. Z vedlejších zemí zachovávalo věrnost Kladsko, jako država poděbradské dynastie.²⁰⁵

S nelibostí vývoj událostí sledoval i polský král Kazimír. Silný panovník, držící uherskou i českou korunu, mohl představovat konkurenci pro jagellonskou politiku. Proto v této době přes Matyášovy diplomatické snahy došlo k dalšímu sblížení Krakova a Prahy. A tak se stalo, že již na začátku června poslal Jiří králi Kazimírovi nabídku, aby se jeho nástupcem stal jeho syn Vladislav, pokud pojme za manželku Jiřího dceru Ludmilu. Na tento požadavek král Kazimír zareagoval nejdříve zdrženlivě, ale nakonec ho přijal.²⁰⁶

5.2. Obnovená válečná kampaň v letech 1469 až 1470

Když po návratu z Olomouckého jednání do Prahy Jiří zjistil, že byl Matyáš zvolen českým králem, chystal proti svému soupeři diplomatické i vojenské protiakce. Po této zradě se necítil být vázán příměřím a dne 29. června svolal opět zemskou hotovost. Oblehl české hrady odbojníků, mimo jiné Trosky, Hrubou Skálu a Navarov pána Zajíce z Házmburka. Slezsko se po odjezdu Matyáše z Vratislavi do Brna stalo terčem útoku posádek z Kladska. Viktorín brzy zaslal Matyášovi do Brna opovědní listy.²⁰⁷ V polovině července Matyáš vyrazil proti Viktorínovi, který ležel v městečku Veselí nad Moravou se 600 jezdci. Viktorín požádal svého otce o pomoc, ale ta nedorazila včas. Eschenloer píše, že Matyáš nechal město, které bylo převážně dřevěné, zapálit, aby donutil Viktorína o pokus se probít. Část jeho sboru se pokusila utéct přes příkop a mnoho jich při tom zahynulo. Viktorín musel vyrazit bránu, ale byl obklíčen dvěma tisíci Matyášových lidí. Matyáš ho měl přijmout víceméně přátelsky a se smíchem.

²⁰⁵ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české VI. 1437–1526*, Praha 2007, s. 259–262.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 264–265.

²⁰⁷ TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy IV*, Praha 1898, s. 251–254.

Odeslal svého cenného zajatce do Uher, kde podle kronikáře „*byl tak dlouho, že se naučil maďarsky stejně jako česky*“. Ostatní zajatce poslal do Brna.²⁰⁸

Toto byla pro Jiřího těžká rána. Svého oblíbeného syna, původně zvažovaného nástupce, dostal do rukou jeho největší nepřítel a on se s ním již nikdy nesetkal.²⁰⁹ Matyášovi se konečně povedlo to, o co se zřejmě již snažil jak v Rakousích u Štokera, tak při obležení Třebíče. To byl zajisté i důvod, proč tak cenného zajatce nenechal na území korunních zemí a místo toho ho poslal do Uherského království. V říjnu 1469 poté byla podniknuta výprava v čele s Jiřího synem Jindřichem Minsterberským, kterou vedl přes Žitavsko až k Opavě. Byla to reakce na pokus Slezanů a Šestiměstí „*retovat*“, tedy posílit obležený hrad Kost. Když proti nim vyslal Jiří svého syna Jindřicha a hejtmana Střelu, stáhli se zpět, ale český sbor je pronásledoval a přitáhl až k Žitavě. Zde se místní pokusili o obranu, ale byli poraženi, bylo jich mnoho zajato a předměstí Žitavy bylo vypáleno. České vojsko táhlo dále, k Pačkovu a až k Frankenštejnu, který byl dobyt a vypálen. Nicméně k Vratislavi již tažení nepokračovalo, stáhlo se směrem k Opavě a zde bylo tažení částečně, kvůli uplynutí doby k držení hotovosti v poli, rozpuštěno.²¹⁰ Zároveň se podařilo zásobit Uničov a Uherské Hradiště, jako poslední dvě velká města na Moravě, která zůstávala Jiřímu věrna.²¹¹

Hradiště bylo dobýváno Matyášovými vojsky a pomoci, která byla vyslána, se nepodařilo celé probít dovnitř. Mělo se jednat o 100 vozů s proviantem doprovázených 300 jezdci a 600 pěšimi. Poté došlo k dohodě obléhatelů a města, že když se ho nepodaří do tří týdnů zásobit, vzdají se. Jiří proto poslal z Prahy další oddíly, zřejmě hotovosti z jiných krajů, které se setkaly s vojsky Jindřicha u Kladska a pokračovaly směrem k Uherskému Hradišti. Jindřich se probil opevněním, dobyl jednu z obléhacích bašt a zásobil město potravinami. Matyáš byl tou dobou v Bratislavě a teprve sbíral vojsko. V den odjezdu Jindřichova vojska zpět do Prahy se přiblížil s jezdeckým sborem, ale byl Jindřichem přepaden z boku, díky čemuž utrpěl ztráty a rozhodl se z Moravy stáhnout zpět do Uher.²¹²

K dalším vojenským akcím došlo během května 1470. Matyášova vojska opětovně oblehla Uherské Hradiště a sám Matyáš se pokoušel najít podporu ve Slezsku. Mezi tím ale přitáhl

²⁰⁸ ESCHENLOER, Petr, *Geschichte der Stadt Breslau*, Münster 2003, s. 779–780.

²⁰⁹ FELCMAN, Ondřej – FUKALA, Radek, *Poděbradové*, Praha 2008, s. 92–93.

²¹⁰ BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským rukopisem*, Praha 1937, s. 141.

²¹¹ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny*, Praha 2007, s. 259–262.

²¹² ESCHENLOER, Petr, *Geschichte der Stadt Breslau*, Münster 2003, s. 790.

české vojsko, prolomilo obležení a rozbouralo oblévací bašty. Odtud dále pokračovalo směrem na Hanou. Matyáš na to zareagoval a vydal se směrem k Brnu. Podařilo se mu způsobit velké ztráty oddílům Václava Vlčka z Čenova, který pochodoval směrem od Tovačova.²¹³ V polovině června se obě vojska setkala u Brna. Ale ani jedno vojsko se opět neodvážilo k dalším akcím. Jiří se bál početného uherského jezdeckta a Matyáš se neodvážil zaútočit na českou vozovou hradbu, tentokrát velice dobře zásobenou. Na opětovné naléhání Matyáše vyslalo Slezsko určitou pomoc. Vojsko nebylo nijak velké, ale disponovalo vozovou hradbou. Podařilo se jim obejít Jiřího vojsko a setkat se s Matyášem.²¹⁴ Následovalo mnoho diverzních akcí obou stran, kdy se vojska přesunovala po Moravě, ale k rozhodujícímu střetu nedošlo.

Dle dochované korespondence mezi oběma vojsky a králi, se Jiří snažil tento spor rozhodnout, ať už diplomaticky nebo v poli. Dokonce nabídl Matyášovi i osobní souboj. Byl však odmítnut.²¹⁵ Jiří se vydal nejdříve směrem k Olomouci a poté k Opavě s úmyslem Matyáše vyprovokovat ke střetu. Ten se ale touto diverzí nedal strhnout a vtrhl místo toho do Čech. Zde působil velké škody. Podle Eschenloera vyplenil na 1500 vsí. Toto číslo je ale třeba brát s rezervou.²¹⁶ Dlugosz zmiňuje plnění v okolí Kutné Hory a také veru, se kterou se Češi pustili do obrany proti nájezdu. Když se o tomto Jiří dozvěděl, rozhodl se vrátit zpět do Čech. Matyáš proto ustoupil a díky dobré pohyblivosti svého vojska se mu podařilo dostat se zpět na Moravu.²¹⁷ Uherský král osadil posádkami své opěrné body na Moravě a sám se na podzim vrátil zpět do Uher. K rozhodujícímu střetu tedy opět v roce 1470 nedošlo.²¹⁸

²¹³ FRANKERBERGER, Otakar, *Husitské válečnictví po Lipanech*, Praha 1960. s.112–113.

²¹⁴ ESCHENLOER, Petr, *Geschichte der Stadt Breslau*, Münster 2003, s.800–810.

²¹⁵ „Králové Jiří a Matyáš v Moravě roku 1470“ (Archiv český I., s. 485–493).

²¹⁶ ESCHENLOER, Petr, *Geschichte der Stadt Breslau*, Münster 2003, s.800–810.

²¹⁷ DLUGOSZ, Jan, *Jana Dlugosza Roczniki*, s. 265.

²¹⁸ PALACKÝ, František, *Starí letopisové čeští*, s. 410.

5.3. Epitaf husitského krále, válka pokračuje.

Na přelomu let 1470 a 1471 padl ze strany Matyášovy návrh na vyrovnání mezi Matyášem a Jiřím. Jiří měl vládnout v Čechách a Matyáš v ostatních zemích, navíc se měl stát Jiřího nástupcem s tím, že kdyby zemřel bez potomků, dosedl by na trůn Viktorín nebo jeho bratři. Ten by byl zároveň propuštěn ze zajetí. Tento návrh byl ovšem zmařen snahami polského krále, a dokonce i císaře a některých říšských knížat, kteří se začali obávat růstu Matyášovy moci. Začalo se tedy opět u papežské kurie jednat o osudu utrakvismu a Jiří byl ochoten k mnoha kompromisům. Avšak papež byl v tomto dosti neoblomný a nehodlal udělovat žádné výjimky.²¹⁹

Dne 23. března následujícího roku král Jiří z Poděbrad zemřel. Krátce po mistru Rokycanovi. Za svého nástupce s odsouhlasením českých stavů vybral syna krále Kazimíra, Vladislava. Odešli tak dva vysocí představitelé a obránci utrakvismu. Smrt rivala na trůně ale Matyášovi situaci příliš nezlehčila. K prvnímu pokusu ovládnout Čechy se rozhodl již v dubnu 1471, kdy se dokonce do Prahy vypravil krátce na pomoc Čechům i braniborský vévoda Albrecht Achilles. Jeho vojsko ale bylo příliš nepočetné, a tak se rozhodl uzavřít příměří a stáhnout se.²²⁰

Volba nového krále trvala od dubna do května roku 1471. Vladislav nebyl jediným kandidátem na český trůn, ale zdál se zdaleka nejpříjemnějším. Jindřich Minsterberský, jako syn Jiřího z Poděbrad, byl sice pro některé kališníky lákavým kandidátem, nicméně on sám tuto možnost odmítl. Nejspíše s přihlédnutím na situaci svého bratra Viktorína a na těžkou, až prakticky neschůdnou situaci, ve které by se sám ocitl. Nakonec byl tedy 27. května 1471 zvolen českým králem Vladislav z rodu Jagellonců.²²¹ Na podporu Vladislavova odjezdu do Prahy se dle Dlugosze soustředilo vojsko o síle 7000 pěších a 2000 jezdců. Jestli je toto číslo reálné, nelze příliš soudit, neboť tento kronikář čísla velice rád nadsazoval. Oproti Eschenloerovi až dvojnásob. Toto vojsko se 25. července vypravilo do Čech přes Slezsko, kde nenarazilo na větší odpor, a naopak několik slezských knížat se podrobilo. Naproti nim vyšlo vojsko české a společně v druhé polovině srpna dorazili do Prahy.²²² Ve své korunovační kapitulaci se nový

²¹⁹ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny země Koruny české VI. 1437–1526*, Praha 2007, s. 270–271.

²²⁰ BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy*, Praha 1937, s. 147.

²²¹ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny země Koruny české VI. 1437–1526*, Praha 2007, s. 405–408.

²²² DLUGOSZ, Jan, *Jana Dlugosza Roczniki*, s. 280–285.

král zavázal, krom potvrzování práv českých stavů, i ke splacení všech dluhů české koruny, ale i dluhů Poděbradovy rodiny. Stejně tak se měl zavázat k respektování utrakvismu.²²³

Matyáš se odmítal vzdát svých nároků na český trůn. Musel však řešit i problémy v Uhrách, spiknutí uherské šlechty proti jeho osobě a vpád polských vojsk. Obě tyto hrozby se mu však podařilo odrazit. Válka se však opět rozhořela naplno a tentokrát se do ní zapojovalo i polské království, jehož král Kazimír hájil zájmy svého syna na českém trůně. Souběžně s vojenskými akcemi, které byly podnikány prakticky ve všech korunních zemích a někdy dokonce i v Uhrách, probíhala i diplomatická jednání.²²⁴ Války pokračovaly s mnoha přerušeními až do roku 1478. Na jejich konci byla uzavřena smlouva, která měla celou situaci vyřešit. Titul českého krále nadále měli užívat oba panovníci. Vladislav měl vládnout nad Čechami, zatímco Matyáš všem ostatním korunním zemím. Oba panovníci měli v těchto zemích vládnout dědičně s tím, že pokud by jeden z nich zemřel bez dědiců, přešly by země na toho druhého. Dále mělo být vedeno jednání mezi papežskou kurií a Čechami, aby se mohly urovnat spory o kompaktáta.²²⁵

Roku 1490 král Matyáš zemřel v úterý po květné neděli (6. dubna), stížen záchvatem mrtvice. Nezanal po sobě žádné legitimní potomky. Jeho nemanželský syn Jan byl z počátku kandidátem na uherský trůn, ale přání otcovo nebylo naplněno. V polovině července byl zvolen uherským králem Vladislav Jagellonský. Tímto skončilo rozdělení korunních zemí, které se tak vrátily opět pod jediného krále, který byl zároveň i králem uherským.²²⁶

²²³ „Žádosti zemské na sněmu při wolení krále Wladislava II ohlášené“ (*Archiv český IV*), s. 444–451.

²²⁴ KALOUS, Antonín, *Matyáš Korvín (1443-1490)*, České Budějovice 2009, s. 145–155.

²²⁵ „Konečná smlouva o pokoj mezi králi Wladislavem a Matiašem a královstvími Českým i Uherským“ (*Archiv český V*), s. 377–387.

²²⁶ „Konečná smlouva o pokoj mezi králi Wladislavem a Matiašem a královstvími Českým i Uherským“ (*Archiv český V*), s. 333–334.

Závěr

Válka neskončila pro Jiřího z Poděbrad a jeho rod příliš slavně. Nemocný král zemřel, aniž by mohl za svého nástupce prosadit některého ze svých synů, a na konci svého života už jako král držel pouze Čechy. Česká vojenská taktika již nedokázala dostát své pověsti, kterou si získala na začátku století a nepodařilo se jí křížovou výpravu zastavit. Ve své práci jsem sledoval především vojenská tažení. Snažil jsem se je na základně pramenů a literatury zrekonstruovat. Pramenů bohužel není příliš mnoho. Používal jsem téměř výhradně českou literaturu, a tedy český pohled, který měl výrazný sklon k heroizaci osoby „husitského krále“. Ve své práci jsem nezohlednil maďarský pohled dobových pramenů a literatury.

Matyáš byl schopen i přes nepříliš početné vojsko využít svými diplomatickými schopnostmi vnitřní opozice a získat zde spojence. Ani on ale nelze být považován za vítěze. Díky volbě Vladislava Jagellonského českým králem válka pokračovala ještě mnoho let. Matyáš po sobě nezanechal dědice, a tak ani on nemohl založit novou panovnickou dynastii. Pokusil jsem se odpovědět na otázku, do jaké míry ovlivnila česká vojenská praxe průběh válek mezi Matyášem a Jiřím z Poděbrad. Do jaké míry mohl být král Jiří z Poděbrad limitován českým způsobem vedení války a na kolik se to odráželo v jeho politických a diplomatických rozhodnutích.

České vojenství ovlivnilo vývoj v celé Evropě. Přes to, že sama procházela vývojem, dala by se označit taktika vozové hradby jako hlavního bojového prostředku, za slepou vývojovou větev, která příliš spoléhala na útok těžkého jezdeckva nepřítele. Nicméně nebyla to jen slabina české vojenské taktiky, ale zajisté i vojenské a vůdčí schopnosti uherského krále, co nedovolilo českému králi rozhodnout válku ve svůj prospěch. Neschopnost českého krále svázat se svým uherským protějškem rozhodující bitvu způsobila, že se konflikt proměnil v dlouho trvající „zákopovou válku“, která pokračovala ještě mnoho let po Jiřího smrti.

Seznam použitých pramenů a literatury

EDICE PRAMENŮ:

PALACKÝ, František, *Archiv český čili Staré písemné památky české i morawské: z archivůw domácích i cizích* díl I. Praha 1840.

PALACKÝ, František, *Archiv český čili Staré písemné památky české i morawské: z archivůw domácích i cizích* díl IV. Praha 1846.

PALACKÝ, František, *Archiv český čili Staré písemné památky české i morawské: z archivůw domácích i cizích* díl V. Praha 1862.

PALACKÝ, František, ed. *Stařj letopisowé česstj od roku 1378 do 1527, čili pokračowánj v kronikách Přibjka Pulkawy a Benesse z Hořowic, z rukopisů starých* vydané. Praha 1829. Scriptorum rerum bohemicarum; tomus III. V edici díla F. Palackého od Jaroslava Charváta: *Dílo Františka Palackého. Svazek druhý*. Praha 1941.

ŠIMEK, František – KAŇÁK, Miloslav (ed.), *Staré letopisy české z rukopisu Křižovnického*, Praha 1959.

BARTOŠ, František Michálek – ŠIMEK, František, *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským rukopisem*, Praha 1937.

ESCHENLOER, Peter – Roth, Gunhild, *Geschichte der Stadt Breslau. Bd. 2*. Münster, 2003.

DLUGOSZ, Jan, *Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*. Ks. 12, 1462–1480, Warszawa 2009.

SVEJKOVSKÝ, František, *Staročeské vojenské řády*, Praha 1952.

STEMZEL, Gustav Adolf, *Scriptores Rerum Silesicarum IX*. 1874.

Mittelalterliche Hausbuch von Schloss Wolfegg.

POUŽITÁ LITERATURA:

ČAPSKÝ Martin, *Město pod vládou kazatelů*, Praha 2015.

ŠANDERA, Martin – BERAN, Zdeněk, a kol, *Poděbradská éra v zemích České koruny*, Praha 2016.

FELCMAN, Ondřej – FUKALA, Radek, *Poděbradové: rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008.

TOMAN, Hugo, *Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy*, Praha 1898.

TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy IV*, Praha 1898.

URBÁNEK, Rudolf, *Husitský král*, Praha 1926.

URBÁNEK, Rudolf, *Věk poděbradský*, in: *České dějiny III, část 4*, Praha 1915–1962.

ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny země Koruny české VI. 1437–1526*, Praha 2007.

KALOUS, Antonín, *Matyáš Korvín (1443-1490), uherský a český král*, České Budějovice 2009.

DURDÍK, Jan. *Husitské vojenství*, Praha 1953.

MATUŠKA, Matěj – SYKA, Jan, *Husitský válečník: kdo byli boží bojovníci*, Praha 2016.

KLUČINA, Petr – Richard MARSINA – Andrej ROMAŇÁK. *Vojenské dějiny Československa: I. díl*. Praha 1985.

CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel a kol., *Husitské století*, Praha 2014.

TRESP, Uwe, *Söldner aus Böhmen: im Dienst deutscher Fürsten: Kriegsgeschäft und Heeresorganisation im 15. Jahrhundert*, Paderborn 2004.

BOBKOVÁ, Lenka a kol., *Česká koruna na rozcestí. K dějinám Horní a Dolní Lužice a Dolního Slezska na přelomu středověku a raného novověku (1437–1526)*, Praha 2010.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., *Dějiny Plzně I*, Plzeň 1965.

SOUKUP, Pavel – SVÁTEK, Jaroslav a kol, *Křížové výpravy v pozdním středověku*, Praha 2010.

ŠANDERA, Martin, *Jindřich starší z Minsterberka: syn husitského krále: velký hráč s nízkými kartami*, Praha 2016.

JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika česko-bavorské hranice IV.*, Domažlice 2003.

ŠNAJDROVÁ, Evženie, *Arma ofensiva et defensiva: historické zbraně a zbroj ze sbírky Národního muzea*. Praha 2014.

PALACKÝ, František, *Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě IV.*, Praha 1860.

FIŠER, Rudolf – NOVÁČKOVÁ, Eva – UHLÍŘ, Jiří, *Třebíč. Dějiny města I.*, Brno 1978.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 2002.

MARKGRAF, Hermann, *Allgemeine Deutsche Biographie*, Leipzig 1893.